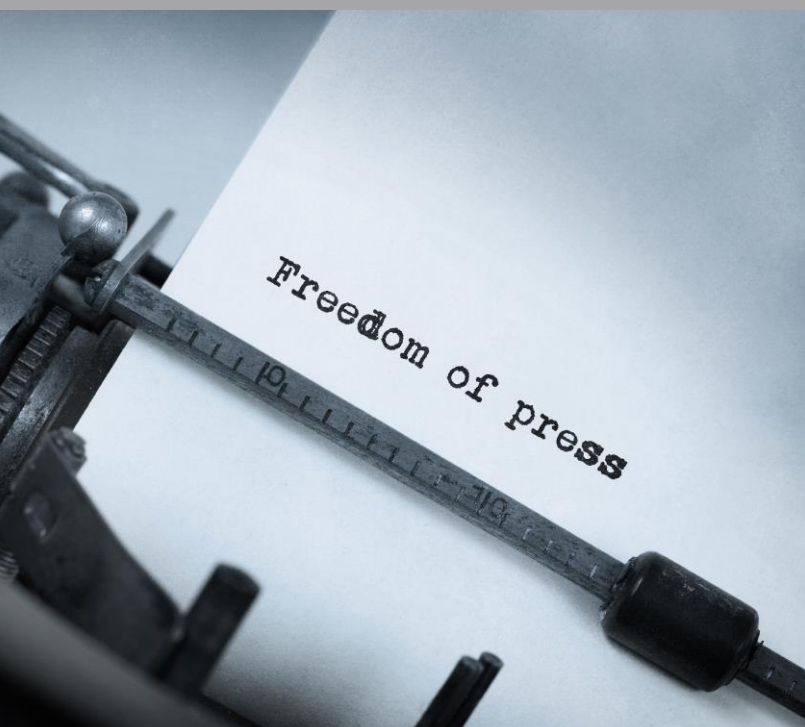


BEZBEDNOST NOVINARA

Iza naslova:

Napadi, pretnje i pritisci na
novinare u Srbiji



Ivo Čolović

Autor

Sufinansira
Evropska unija



EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope

Ovo istraživanje je pripremljeno uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope, kroz zajednički program „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“, u okviru projekta „Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji (PROFLEX)“.

Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Istraživanje je sprovedeno u saradnji sa Udruženjem novinara Srbije (UNS) i Nezavisnim udruženjem novinara Srbije (NUNS), u okviru projekta i bez finansijske podrške istim. Ova udruženja su odigrala ključnu ulogu u formulisanju upitnika i olakšavanju kontakta sa novinarima i medijskim radnicima.

Dozvoljena je reprodukcija izvoda (do 500 reči), osim za komercijalne svrhe, pod uslovom da je očuvan integritet teksta, da se izvod ne koristi izvan konteksta, da ne daje nepotpune informacije niti na neki drugi način dovodi čitaoca na pogrešne zaključke o njegovoj prirodi, obimu ili sadržaju teksta. Izvor teksta je uvek obavezno navesti na sledeći način "© Savet Evrope, 2024". Sve druge zahteve za reprodukciju/prevod dela i celog teksta, treba uputiti Direktoratu za komunikacije, Savet Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na publishing@coe.in).

Svu ostalu korespondenciju koja se odnosi na ovu publikaciju treba uputiti na adresu: Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava, Odeljenje za informaciono društvo, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, France, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00,

E-mail: : Horizontal.Facility@coe.int

© Savet Evrope, mart 2024. Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima

Fotografija: ©Shutterstock

Sadržaj

UVOD	4
REZIME.....	5
1 REZULTATI ISTRAŽIVANJA	8
1.1 Radno iskustvo novinara i percepcija ekonomske dinamike/pritiska medijskog okruženja u Srbiji	8
1.2 Autocenzura među novinarima u Srbiji.....	11
1.3 Pretnje, nasilje i prijava nasilja/pretnji	17
1.4 Digitalno nasilje	23
2 PODRŠKA U PRUŽANJU ZAŠTITE I BEZBEDNOSTI NOVINARA.....	27
3 PREPORUKE	31

Uvod

Već godinama unazad različiti [izveštaji](#) upozoravaju na porast nasilja nad novinarima širom sveta, a napadi i zastrašivanja iz godine u godinu dobijaju nove oblike i postaju sve ozbiljniji. Novinari širom sveta izveštavaju u neprijateljskom okruženju, a pretnje dolaze od različitih društvenih aktera, uključujući i političke lidere. Istovremeno, neprocesuiranje napada na novinare i izostanka pravde, dovodi do nepoverenja među novinarima da će biti zaštićeni čak i ako prijave napade i pretnje. Rezultat ovakvog stanja je da se novinari neretko suzdržavaju od prijavljivanja napada, a da namesto toga biraju strategije autocenzure ili suzdržavanja o izveštavanjima o određenim temama. [Izveštaj](#) komesarke za ljudska prava Saveta Evrope za Srbiju 2023. godine pokazuje da situacija u Srbiji nije drugačija. Komesarka poziva vlasti da „osiguraju bezbednost novinara, što ostaje ozbiljna zabrinutost za ljudska prava u Srbiji“. U momentu objavljivanja izveštaja (septembar 2023. godine) postojalo je 65 aktivnih upozorenja na [Platformi Saveta Evrope za bezbednost novinara u vezi sa Srbijom](#), od kojih se 22 odnose na fizičke napade. Dodatno, 2023. godine Srbija je pala sa 79. na 91. mesto na Indeksu slobode medija Reportera bez granica¹.

Ukupno gledano, bezbedno medijsko okruženje nije samo ključno za očuvanje integriteta novinarske profesije, već i za jačanje demokratije, ljudskih prava i poverenja javnosti u medijske institucije. Autocenzura, pretnje i nasilje (uključujući i digitalno nasilje), predstavljaju ozbiljne prepreke ostvarivanju ovih ciljeva. Stoga je od suštinskog značaja raditi na stvaranju okruženja u kojem novinari mogu slobodno obavljati svoj posao bez straha i pritisaka.

Ovaj izveštaj analizira percepciju medijskog okruženja od strane novinara, uključujući postojanje autocenzure i faktore koji vode ka njemu. Takođe se ispituju pretnje sa kojima se novinari suočavaju, njihova izloženost raznim oblicima nasilja i reakcije novinara i institucija na ta pitanja. Cilj je da se identifikuju potencijalna rešenja i daju preporuke za unapređivanje uslova rada novinara i jačanje medijskih sloboda u zemlji.

Istraživanje je realizovano u decembru 2023. godine, na uzorku od 130 novinara u Srbiji u saradnji sa Udruženjem novinara Srbije (UNS) i Nezavisnim udruženjem novinara Srbije (NUNS).² Korišćen je slučajni reprezentativni uzorak, koji je činio 130 medijskih radnika (novinara). Rodna reprezentativnost je ravnomerno raspoređena, te je 50% uzorka sačinjeno od ženskih odnosno 50% od muških novinara. Prosečan broj godina radnog iskustva je 22 godine, najveći broj ispitanih ima između 15 i 30 godina radnog staža.

¹ <https://rsf.org/en/country/serbia>

² Svi pojmovi upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

REZIME

Natpolovična većina novinara (53,8%) izjavila je da je jednom ili više puta bila u situaciji da ne izveštavaju o nekoj temi ili nekom događaju. *Novinarke iznadprosečno prijavljuju da su bile jednom ili više puta u ovakvoj situaciji.* Kao najfrekventniji razlozi za ovu odluku izdvojili su se strah za ličnu bezbednost (23,7%), etička nedoumica da li treba izveštavati o tome ili ne (21,6%) i pritisak poslodavca ili nadređenih (17,5%).

Među novinarima koji su imali iskustva sa autocenzurom, dominantna većina (68,7%) novinara smatra da je autocenzura uticala na njihov novinarski rad i kvalitet informacija koje su podelili sa javnošću (najviše tako što nisu objavili priču koju su planirali da objave ili je ograničila obim i važnost priče, a manji udeo smatra i da je dovela do nedostatka ključnih informacija za javnost). Oko polovine novinara koji su pribegli autocenzuri je zažalilo zbog ove odluke (53,1%), prvenstveno zbog toga što je javnost ostala uskraćena za važne informacije.

U opciji mogućih višestrukih odgovora, ekonomski pritisci, odnosno politički pritisci i uplitanje vlasti su se izdvojili kao faktori koje natpolovična većina novinara prepoznaje kao ključne za postojanje autocenzure (62,7% odnosno 65,5%). Neprimereni uticaj od strane vlasnika je faktor oko kojeg su ispitanici podeljeni (44,1% smatra da ovaj faktor doprinosi autocenzuri, a suprotan stav ima 46,6%). Sa druge strane, faktori poput neprimerenog uticaja od strane urednika, pretnja sudskim postupcima/nedostatak pravne zaštite, strah od fizičkog napada, kao i društvene norme i očekivanja, su faktori kod kojih ipak preovladava uverenje da je reč o faktorima koji malo ili nimalo utiču na pojavu autocenzure (ovo posebno važi za faktor društvenih normi i očekivanja). Međutim, kada smo ispitanike zamolili da izdvoje samo jedan najvažniji faktor koji doprinosi autocenzuri, pored ekonomskog pritiska koji se našao na prvom mestu (29,3%), te političkog pritiska i mešanja vlasti (25%), na trećem mestu se ipak našao i strah od fizičkog napada (18,1%).

Novinari prepoznali tri elementa koji bi mogli da dovedu do smanjenja autocenzure među novinarima i da promovišu otvorenije i hrabrije novinarstvo - veća svest javnosti i zalaganje za slobodu medija (23,4%), uređeni pravni status novinara (24,1%) i poboljšana pravna zaštita novinara (25,3%). Drugim rečima, iako nedostatak pravne zaštite nije prepoznat kao jedan od osnovnih faktora koji dovode do pojave autocenzure, novinari ipak smatraju da bi poboljšanje pravnog okvira i zaštite novinara, odnosno podizanje svesti javnosti ipak doprinelo smanjenju autocenzure među novinarima.

Institucionalni pritisci su oblik pretnji sa kojima se najveći broj novinara često i redovno sreće u svom radu (46,2%), a slede ekonomski pritisci ili nesigurnost radnog mesta (40,2%). Sa problemom targetiranja i kampanje blaćenja često ili redovno se susreće zbirno 29,9% novinara, a 30,5% je prijavilo da se redovno ili često suočava sa verbalnim pretnjama. SLAPP tužbe (strateske tužbe protiv javnog učešća) često ili redovno je u svom radu iskusilo 17,1% novinara, fizički napad nije doživelo nikada 58,5% novinara, svaki četvrti je doživio ovo retko (25,4%), svaki deveti često (11%), a redovno 2,5% ispitanih. Napad na imovinu je iskusilo redovno ili često zbirno 7,8% ispitanika, 18,1% retko, a 72,4% nikada. *Novinari muškog roda prijavljuju iznadprosečno više, fizičke napade.*

Svakom trećem novinaru u Srbiji (33,9%) je u poslednjih godinu dana prećeno zbog izveštavanja, dok 64,4% ispitanih nije imalo ovakvo iskustvo. Tek nešto više od jedne polovine njih je pretnje prijavilo.

Novinari koji izveštavaju o nezakonitoj radnji i korupcijama su iznadprosečno odgovorili na ovo pitanje da su pretnje prijavili, dok su novinari koji najčešće izveštavaju o aktuelnostima i novostima iznadprosečno odgovorili da nisu prijavili pretnje.

Novinari u Srbiji reakciju državnih organa u slučajevima prijavljenog ugrožavanja bezbednosti ocenjuju kao neodgovarajuću (90%), a 75% ispitanika kaže da je odnos državnih organa prema njima (kada su prijavili pretnje) bio manje ili više negativan.

Među novinarima koji su u poslednjih godinu dana doživeli pretnje zbog svog rada, najveći broj pretnji stizao je ili od anonimnih pošiljalaca (14,1%) ili od ljudi koji se izjašnjavaju kao pristalice političke stranke (14,1%), slede pretnje upućene od strane javnih funkcionera (13,1%) i običnih građana (13,1%), a 12,1% novinara kojima je prećeno ove pretnje su primili od političara.

Razlog za pretnje ispitanici nalaze u sprečavanju objavljivanja teksta/priloga (35%) ili uticaj na sadržaj medijskog priloga (32,5%). Među onima koji su doživeli pretnje, napade i pritiske, svaki četvrti ispitanik rekao je da su one imale uticaj na njegovo fizičko zdravlje (25%), 40% prijavljuje uticaj na ponašanje (anksioznost, nelagoda, strepnja), 20% kaže da je to imalo uticaj na njihovo zadovoljstvo poslom.

Kao posledica, a) neki novinari su sada odlučniji da rade svoj posao, b) drugi izbegavaju određena mesta, c) treća grupa pažljivije bira reči u svojim priložima (sve tri grupe čini po 18,6% ispitanika).

Natpolovična većina (53%) novinara kaže da nikada nije bila žrtva digitalnog nasilja, dok zbirno 39,2% kaže da je bilo žrtva digitalnog nasilja (od čega 9,6% jednom, a 29,6% više puta). Najčešći oblici digitalnog nasilja sa kojima se novinari u Srbiji susreću su trolovanje (65,9% redovno ili često), sajberbuling (56,8%) i lažno predstavljanje (41,9%). Deljenje lažnih informacija, kao i fišing su oblici nasilja koje svaki treći novinar u Srbiji doživljava često ili redovno, dok su hakovanje i doksing najmanje zastupljeni oblici digitalnog nasilja. Novinari koji su doživeli digitalno nasilje kažu da je ono najčešće bilo upućeno od strane „običnih“ građana (22,4%), ili da je reč o anonimnim pretnjama (18,1%) i ljudima koji se izražavaju kao pristalice političkih stranaka (16,4%). 44,4% novinara je prijavilo ovo nasilje, dok 55,6% njih nije prijavilo. Kao razlog za neprijavlivanje, podjednako su se izdvojili nepoverenje u institucije koje se time bave i neshvatanje nasilja ozbiljno (po 22,2%). Nedostatak vremena i neznanje kome da se prijavi digitalno nasilje se uopšte nisu izdvojili kao faktori neprijavlivanja digitalnog nasilja.

Ukupan nivo bezbednosti i zaštite novinara u Srbiji ispitanici ocenjuju kao veoma loš (37,4%) i loš (29,6%). Svaki četvrti ispitanik (24,3%) smatra da je bezbednost i zaštita novinara osrednja, a zbirno tek 5,2% veruje da je bezbednost i zaštita dobra ili vrlo dobra. Najveći broj ispitanika (46,1%) složio se da je institucionalno efikasna pravna zaštita novinara neophodna kako bi se pružila podrška novinarima u rešavanju pretnji i napada i kako bi se ohrabрили da prijave takve incidente, svaki četvrti

novinar (26,1%) smatra da je neophodno uvođenje strožih kazni za one koji prete ili vrše nasilje, a svaki deseti (10,4%) veruje da je neophodna i kampanja podizanja svesti javnosti o značaju slobode medija. U slučaju pretnji i napada zbog izveštavanja, ispitanici navode da bi se najpre obratili svom uredniku (26,1%) ili novinarskom udruženju kojem pripadaju (21,7%). *Novinarskom udruženju kojem pripadaju i menadžmentu medija bi se pre obratili muškarcima, a svom uredniku i članovima porodice/bliskom okruženju bi se pre obratile žene novinari.*

Tek svaki treći novinar je u potpunosti upoznat sa postojećim mehanizmima koji se tiču bezbednosti novinara i uspostavljenog sistema kontakt tačaka u nadležnim institucijama (33,9%). Delimičnu upoznatost prijavio je najveći broj ispitanika (42,6%), a 23,5% priznaje da nije upoznato sa postojećim mehanizmima. Natpolovična većina novinara (57,4%) priznaje da nikada nije tražila pravnu pomoć i podršku od novinarskih i medijskih udruženja. Nešto više od trećine ispitanika koji su tražili pomoć su manje ili više zadovoljni pravnom pomoći i podrškom koju su dobili. Ipak, ove podatke bi trebalo uzeti sa rezervom jer preko dve petine ispitanika (44,6%) nije želelo da odgovori na ovo pitanje.

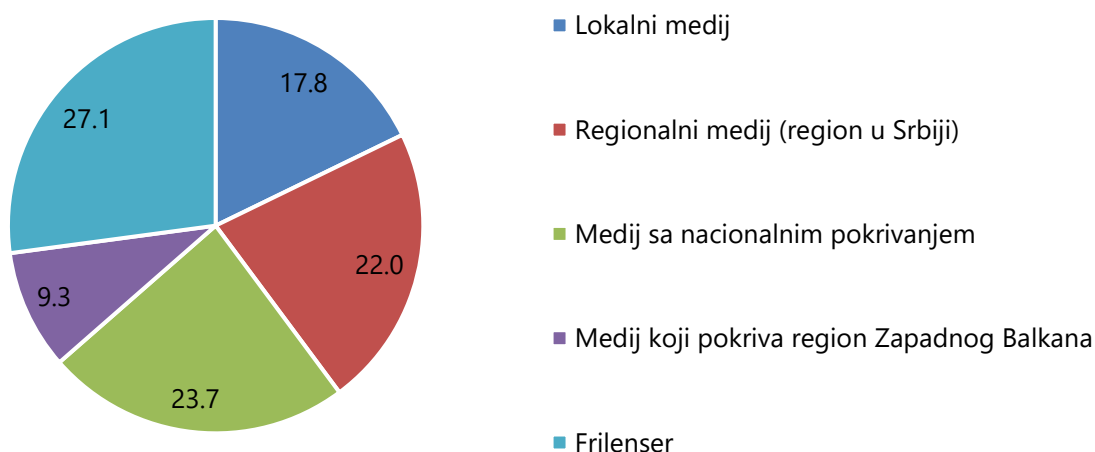
1 REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1.1 Radno iskustvo novinara i percepcija ekonomske dinamike/pritiska medijskog okruženja u Srbiji

Većina novinara koji su činili istraživački uzorak su tzv. frilenseri (27,1%), 23,7% je izjavilo da radi u mediju koji ima nacionalnu pokrivenost, 22% u regionalnom, a 17,8% ispitanika radi u lokalnom mediju. Svaki jedanaesti ispitanik radi u mediju koji pokriva region Zapadnog Balkana (9,3%) – grafikon 1.

Prosečan broj godina radnog iskustva je 22 godine, najveći broj ispitanih ima između 15 i 30 godina radnog staža, što govori da je većina novinara u uzorku sa višedecenijskim iskustvom.

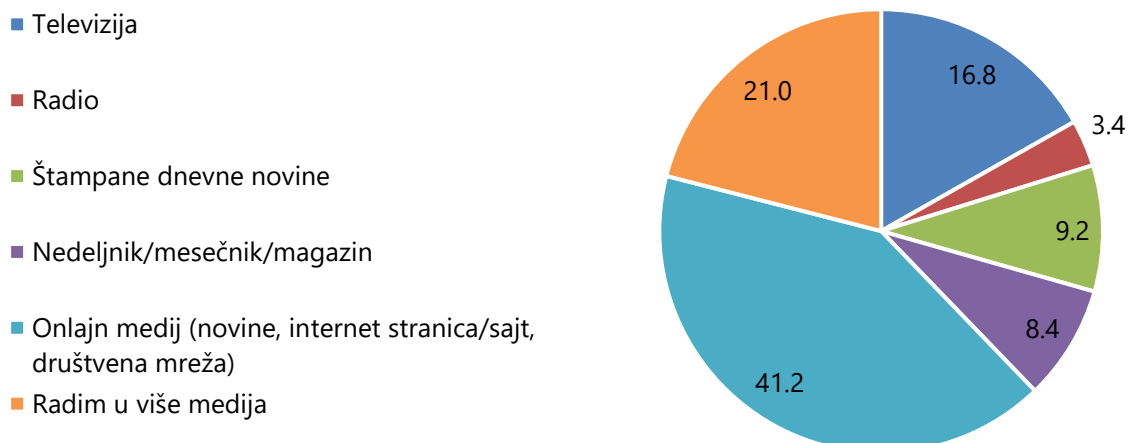
Grafikon 1. Vrsta medija, prema obimu pokrivenosti, u %



Posmatrajući prema vrsti medijskog kanala, odnosno na osnovu formata distribucije informacija, **najviše novinara je izjavilo da radi u onlajn mediju** (bilo da su to novine, internet stranica/sajt, ili društvene mreže), odnosno 41,2%.

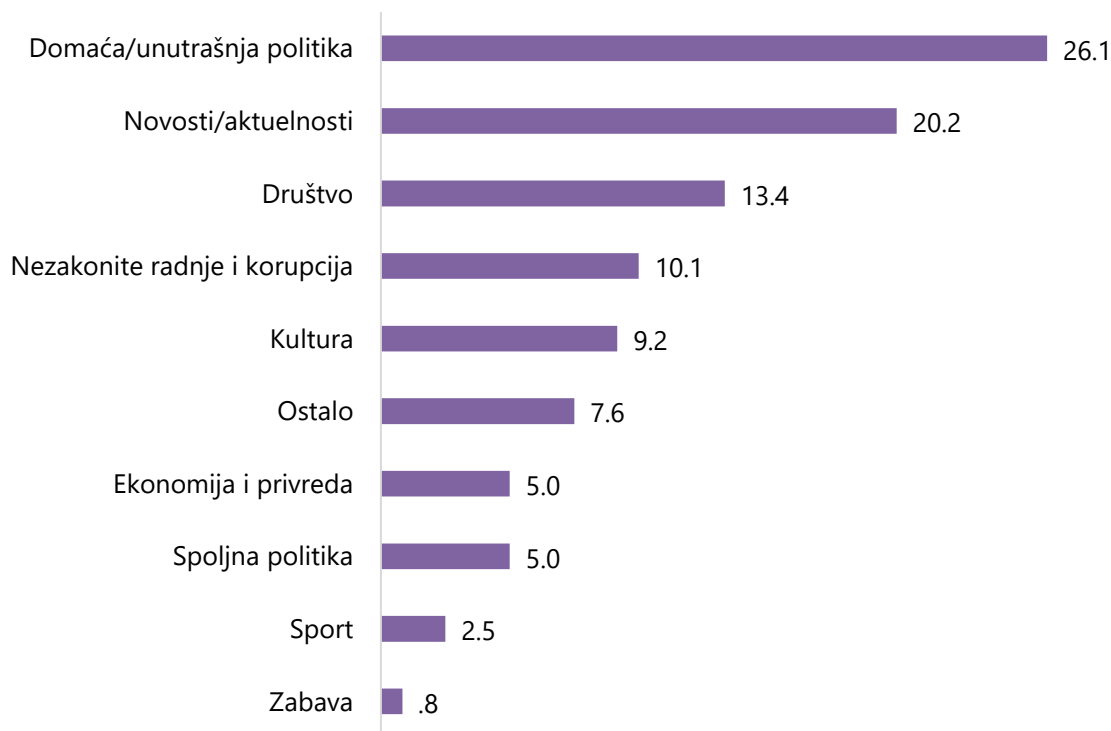
Svaki peti novinar (21%) radi u više medija, za televiziju radi 16,8% ispitanika, 9,2% radi za štampane dnevne novine, 8,4% za nedeljnik, mesečnik ili magazin, a tek 3,4% njih zaposleno je kao radijski novinar – grafikon 2.

Grafikon 2. Vrsta medija, prema vrsti medijskog kanala, u %



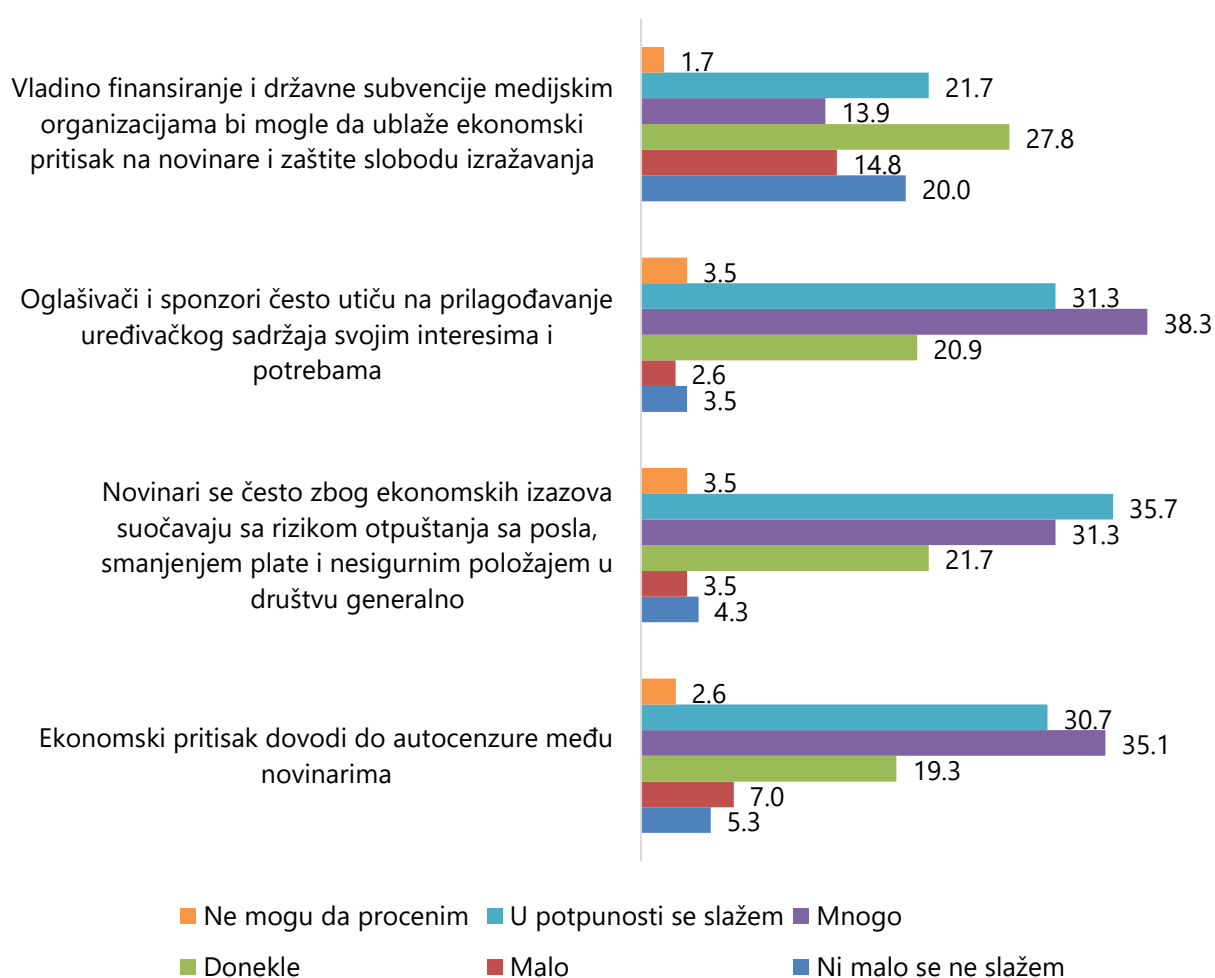
Na grafikonu 3 moguće je videti koje su teme o kojima novinari najčešće izveštavaju. **Najveći broj novinara u svom radu najčešće se bavi pitanjima domaće/unutrašnje politike i novostima/aktuelnostima** – gotovo svaki četvrti anketirani (26,1%) rekao je da se bavi temama domaće politike a još 20,2% pokriva novosti i aktuelnosti. Širu kategoriju izveštavanja o društvu pokriva 13,4% ispitanika, a svaki deseti novinar dominantno se bavi pitanjima nezakonitih radnji i korupcijama. Takođe, njih 9,2% najčešće izveštava o temama iz oblasti kulture, po 5% o temama iz oblasti ekonomije i privrede, kao i spoljne politike. Sportom kao temom se bavi 2,5% novinara uključenih u istraživanje.

Grafikon 3. O kojoj temi najčešće izveštavate?, u %



Suočeni s izazovima savremenog novinarstva, ključni faktor koji oblikuje medijski pejzaž jeste ekonomska dinamika. Ekonomski pritisak ne samo da direktno utiče na novinare, već duboko prožima strukturu medijskih organizacija, postavljajući pitanje o održivosti i nezavisnosti novinarstva. Novinari su odgovorili na niz ključnih pitanja (grafikon 4) koja se tiču ekonomske dimenzije novinarske profesije i njenog uticaja na slobodu izražavanja, a koja se dotiču različitih aspekata ekonomske dinamike u medijima, istražujući kako ekonomski pritisak dovodi do autocenzure među novinarima, kakav je rizik od gubitka posla i nesigurnog položaja, kako oglašivači utiču na uređivački sadržaj, i da li državno finansiranje može pružiti zaštitu novinarskoj slobodi. Analiza odgovora je pružila bolje razumevanje kompleksne veze između ekonomije i novinarstva što može poboljšati i pronalazak potencijalnih rešenja za očuvanje integriteta novinarske profesije u današnjem turbulentnom medijskom okruženju.

Grafikon 4. Percepcija ekonomske dinamike medijskog pejzaža i ekonomskog pritiska, u %



Na grafikonu 4 moguće je videti detaljnu raspodelu odgovora na četiri postavljena iskaza. Gledano zbirno, **dve trećine novinara (65,7%) se manje ili više slaže da ekonomski pritisak dovodi do autocenzure među novinarima**, 19% se donekle slaže sa ovim stavom, a samo 12,2% ispitanih se manje ili više ne slaže sa tvrdnjom. **Da se novinari često zbog ekonomskih izazova suočavaju sa rizikom otpuštanja sa posla, smanjenjem plate i nesigurnim položajem u društvu generalno slaže**

se zbirno **66,9%** ispitanika, 21,7% se donekle slaže, a suprotno mišljenje ima tek 7,8% ispitanika. Sa tvrdnjom da oglašivači i sponzori često utiču na prilagođavanje uređivačkog sadržaja svojim interesima i potrebama zbirno se slaže **69,5%** novinara, 20,9% se donekle slaže sa iskazom, a manje ili više naslaganje izrazilo je samo 6% ispitanih. Konačno, **da bi vladino finansiranje i državne subvencije medijskim organizacijama mogle da ublaže ekonomski pritisak na novinare i zaštite slobodu izražavanja veruje 35,6%** novinara, ali gotovo isto toliko se ne slaže sa ovom tvrdnjom (34,7%), dok je 27,8% neodlučno odnosno samo donekle se slaže sa iskazom.

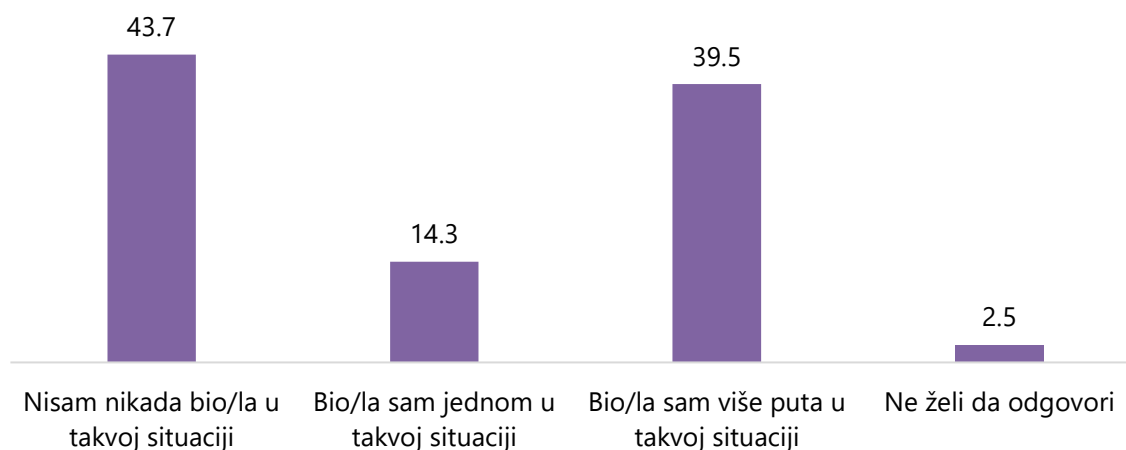
Dok starost ispitanika, kao i dužina radnog staža odnosno novinarskog iskustva uglavnom ne beleže statističku povezanost sa odgovorima na postavljena pitanja, samo iskaz koji se odnosi na uticaj vladinog finansiranja i državnih subvencija beleži statistički značajnu vezu. Naime, sa porastom broja godina novinara odnosno *sa porastom broja godina novinarskog iskustva raste i verovatnoća da će se ispitanici složiti sa tvrdnjom da bi vladino finansiranje i državne subvencije medijskim organizacijama mogle da ublaže ekonomski pritisak na novinare i zaštite slobodu izražavanja.*

1.2 Autocenzura među novinarima u Srbiji

U savremenom novinarskom okruženju, gde sloboda izražavanja predstavlja temelj demokratskog društva, pitanje autocenzure među novinarima postaje ključno za razumevanje izazova s kojima se suočava novinarska profesija. Istraživanje postojanja autocenzure među novinarima ima presudnu važnost jer doprinosi sagledavanju stvarnosti u kojoj se novinarski sadržaji oblikuju i distribuiraju. Ovaj fenomen direktno utiče na slobodu izražavanja, kvalitet novinarskog izveštavanja, kao i na odnos novinara prema ključnim društvenim pitanjima.

Novinari su upitani da li su u dosadašnjoj novinarskoj karijeri nekada došli u situaciju da odluče da ne izveštavaju o nekoj temi ili nekom događaju – grafikon 8.

Grafikon 5. Da li ste u Vašoj dosadašnjoj novinarskoj karijeri nekada došli u situaciju da odlučite da ne izveštavate o nekoj temi ili nekom događaju, u %

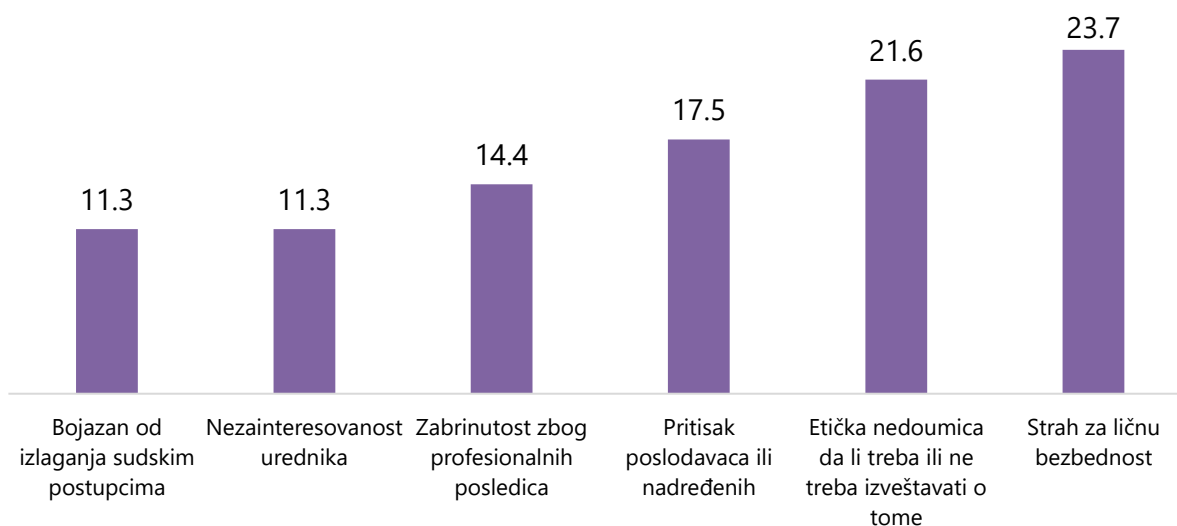


Da su više puta bili u situaciji da odluče da ne izveštavaju o nekoj temi ili nekom događaju priznalo je 39,5% novinara, a još 14,3% je reklo da je jednom bilo u takvoj situaciji.

To znači da je zbirno **natpolovična većina novinara (53,8%) izjavila da je jednom ili više puta bila u situaciji da ne izveštavaju o nekoj temi ili nekom događaju**, a takvo iskustvo nije prijavilo 43,7 novinara. Na ovo pitanje nije želelo da odgovori 2,5% novinara. *Novinarke iznadprosečno prijavljuju da su bile jednom ili više puta u ovakvoj situaciji.*

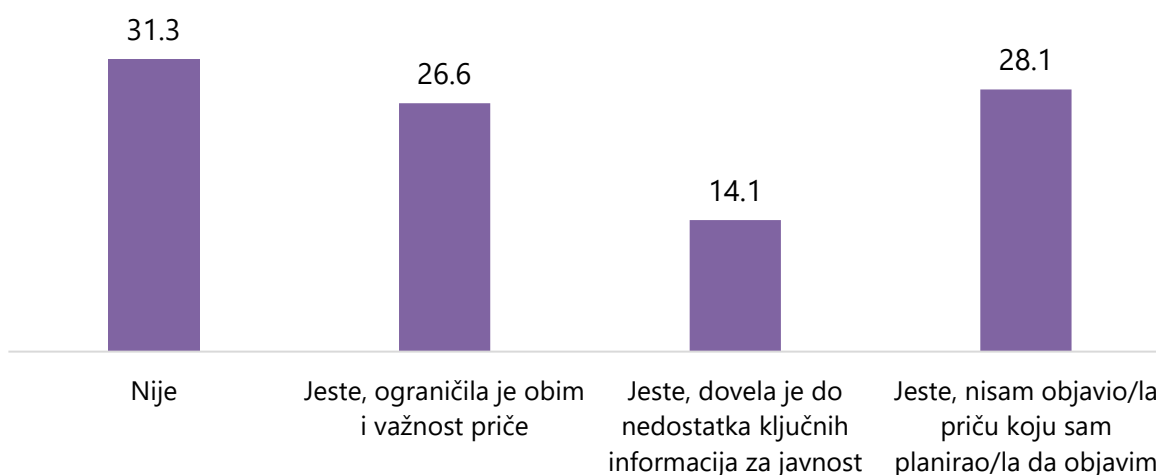
Na grafikonu 6 moguće je videti i osnovne razloge za odluku da ne izveštavaju o nekoj temi ili događaju. Ispitanici su mogli da daju višestruke odgovore, a na grafikonu su prikazani zbirno.

Grafikon 6. Koji su konkretno razlozi/faktori uticali na to da odlučite da ne izveštavate o nekoj temi ili događaju?, u %



Naime, među onima koji su imali iskustvo da u svojoj novinarskoj karijeri odluče da ne izveštavaju o nekoj temi ili događaju, kao najfrekventniji razlozi za ovu odluku izdvojili su se strah za ličnu bezbednost (23,7%), etička nedoumica da li treba izveštavati o tome ili ne (21,6%) i pritisak poslodavca ili nadređenih (17,5%). Dodatno, 14,4% ispitanika kao razlog je navelo i zabrinutost zbog profesionalnih posledica, a po 11,3% navodi nezainteresovanost urednika odnosno bojazan od izlaganja sudskim postupcima. Nisu uočene statistički značajne pravilnosti među odgovorima i osnovnim sociodemografskim i profesionalnim karakteristikama ispitanika.

Grafikon 7. Da li je, i ako jeste na koji način, autocenzura uticala na Vaš novinarski rad i kvalitet informacija koje ste podelili sa javnošću?, u %

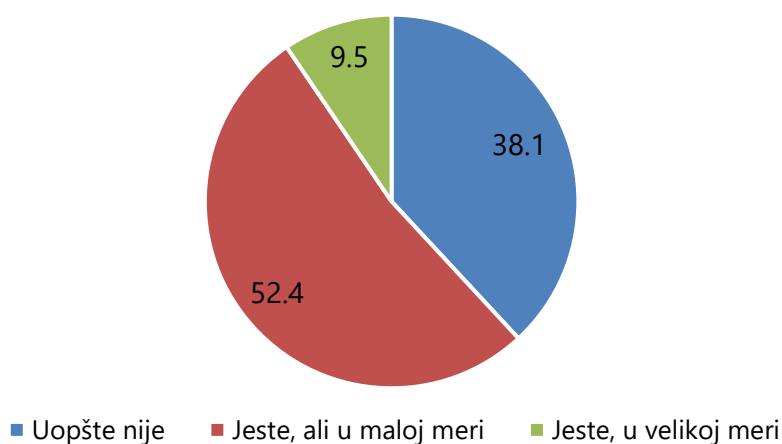


Prema samo proceni ispitanika, da autocenzura nije uticala na njihov novinarski rad i kvalitet informacija koje su podelili sa javnošću veruje oko trećine ispitanih novinara (31,3%).

Sa druge strane, **68,7% novinara smatra da je autocenzura uticala na njihov novinarski rad i kvalitet informacija koje su podelili sa javnošću**, od čega **28,1%** kaže da je uticala tako što nisu objavili priču koju su planirali da objave, **26,6%** se izjasnilo da je autocenzura ograničila obim i važnost priče, a za njih **14,1%** autocenzura je dovela do nedostatka ključnih informacija za javnost.

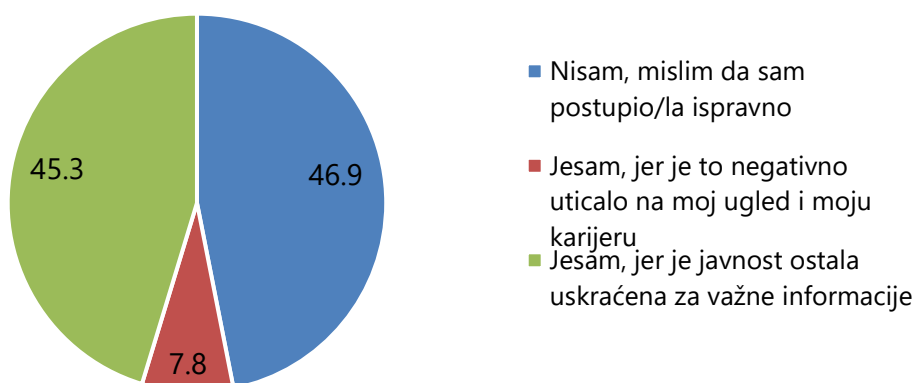
Ispitanici koji su se izjasnili da je autocenzura ograničila obim i važnost priče ili da zbog autocenzure nisu objavili priču koju su planirali da objave, zamoljeni su da procene da li je autocenzura uticala na njihov profesionalni kredibilitet (grafikon 8), gde **natpolovična većina veruje da je autocenzura uticala na njihov profesionalni kredibilitet u maloj meri (52,4%)**, 9,5% ipak smatra da je ovaj uticaj bio veliki na njihov profesionalni kredibilitet, dok 38,1% veruje da autocenzura nije uticala na njihov profesionalni kredibilitet.

Grafikon 8. Da li biste rekli da je autocenzura uticala na Vaš profesionalni kredibilitet u %



Značajan je podatak da se natpolovična većina novinara koji su imali iskustva sa autocenzurom zažalila zbog ove odluke – zbirno **53,1% ispitanika je zažalilo zbog takve odluke, od čega 7,8% zbog negativnog uticaja na ugled i karijeru, a dominantna većina zbog toga što je javnost ostala uskraćena za važne informacije.** Sa druge strane, nije zanemarljiv ni udeo onih koji se nisu pokajali – 46,9%.

Grafikon 9. Da li ste nekad zažalili zbog odluke da ne izveštavate o nekoj temi ili događaju, da se samocenzurišete?, u %



Kada je u pitanju identifikacija osnovnih faktora koji utiču na pojavu autocenzure među novinarima u Srbiji, ispitanici su zamoljeni da ocene svaki od pojedinačnih faktora koliko smatraju da utiču na pojavu autocenzure – grafikon 10.

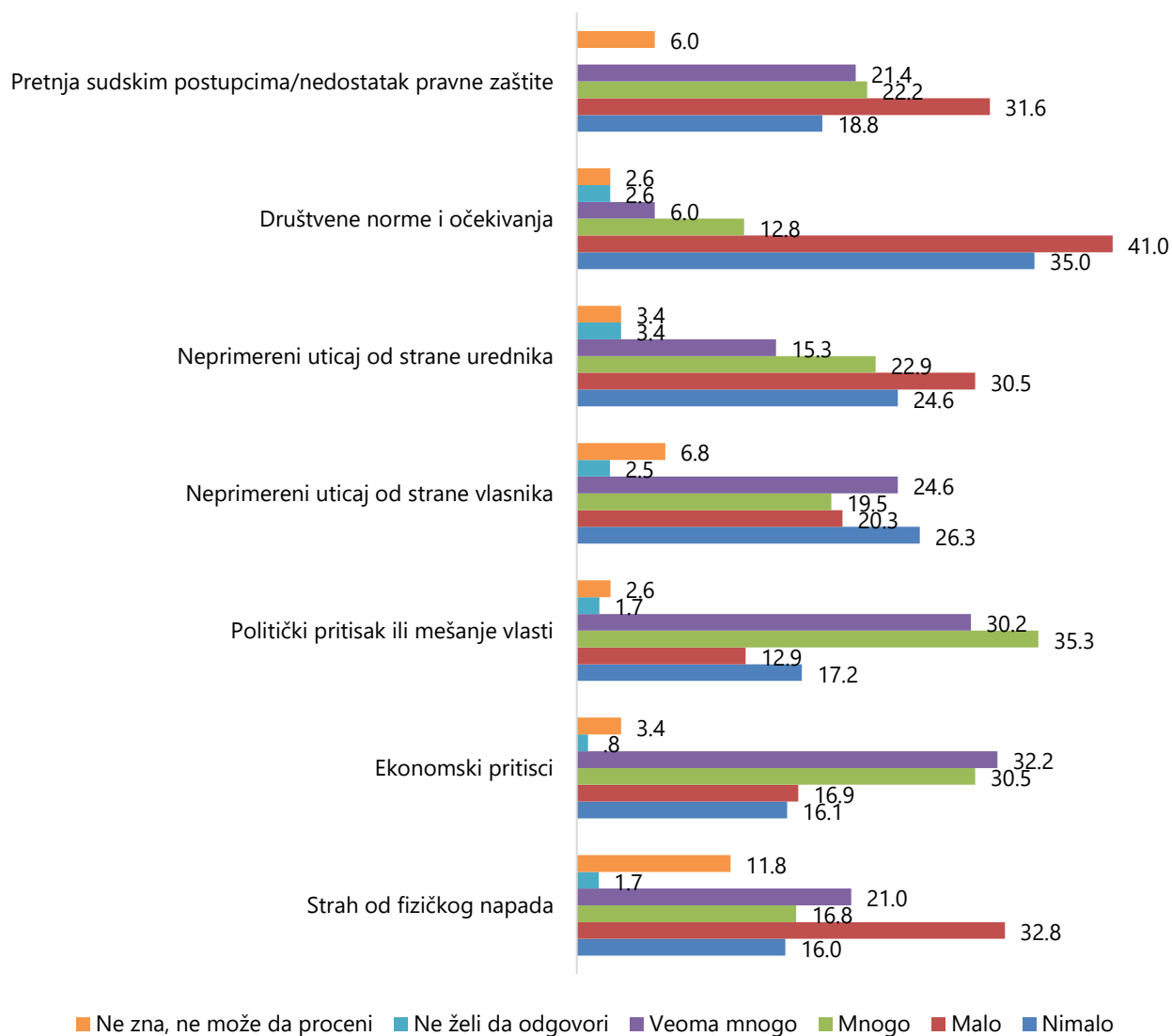
Zbirno posmatrano (a na grafikonu 10 se može videti i detaljniji prikaz), **ekonomski pritisci, odnosno politički pritisci i mešanja vlasti su se izdvojili kao faktori koje natpolovična većina novinara**

prepoznaje kao glavne koji doprinose autocenzuri. Tako se zbirno 65,5% ispitanika slaže da politički pritisak i mešanje vlasti veoma mnogo ili mnogo utiču na pojavu autocenzure. Takođe, 62,7% ispitanika veruje da ekonomski pritisci mnogo ili mnogo utiču na pojavu autocenzure.

Neprimereni uticaj od strane vlasnika je faktor oko kojeg su ispitanici podeljeni – dok 44,1% njih se manje ili više slaže da je ovo faktor koji doprinosi pojavi autocenzure, suprotan stav ima 46,6%.

Sa druge strane, **faktori poput neprimerenog uticaja od strane urednika, pretnja sudskim postupcima/nedostatak pravne zaštite, strah od fizičkog napada, kao i društvene norme i očekivanja, su faktori kod kojih ipak prevladava uverenje da je reč o faktorima koji malo ili nimalo utiču na pojavu autocenzure.** Ovo posebno važi za uticaj društvenih normi i očekivanja gde je zbirno 76,1% ispitanih reklo da je ovo faktor koji malo ili nimalo utiče na pojavu autocenzure.

Grafikon 10. Faktori koji utiču na autocenzuru (Prema Vašem mišljenju i dosadašnjem iskustvu, koliko sledeći faktori utiču na pojavu autocezure?), u %

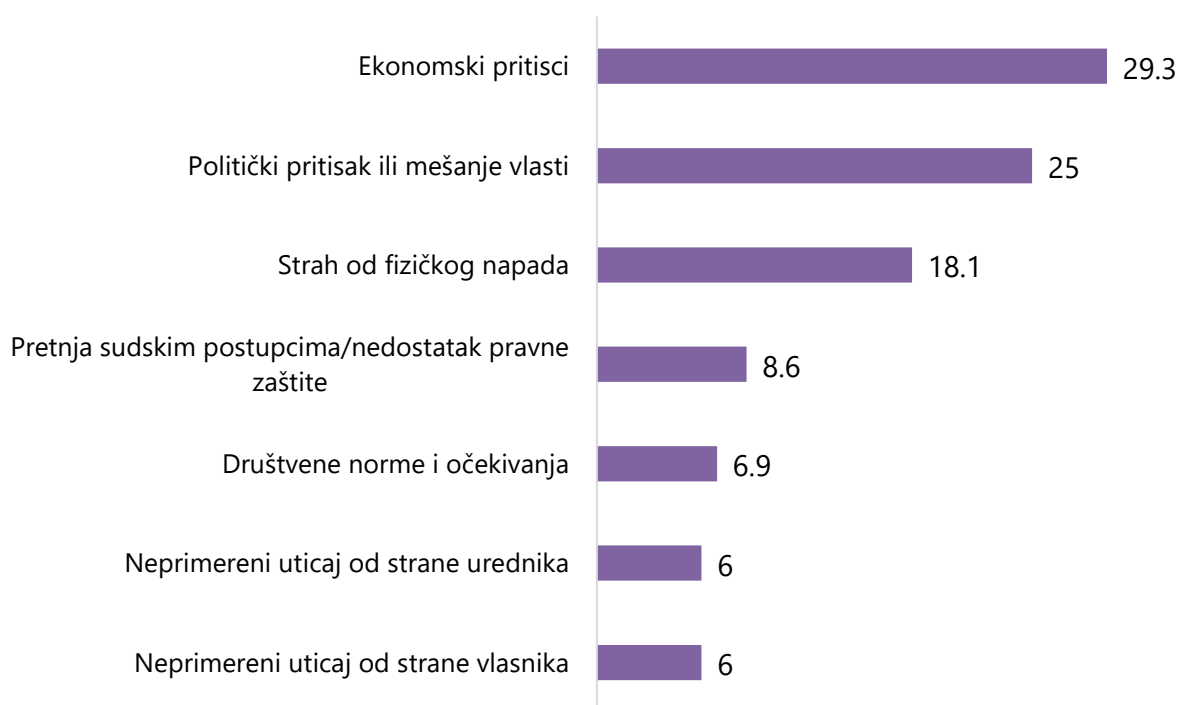


Natpolovična većina ispitanih ima isti stav i kada su u pitanju neprimereni uticaji od strane urednika (55,1% smatra da je uticaj mali ili nikakav na pojavu autocenzure) i pretnja sudskim postupcima/nedostatak pravne zaštite (50,4% smatra da je uticaj mali ili nikakav na pojavu autocenzure).

Da je strah od fizičkog nasilja faktor koji malo ili nimalo utiče na autocenzuru smatra zbirno 48,7% ispitanika, dok suprotan stav zbirno ima 37,8% novinara. Ipak, ocenu ovog faktora nije moglo ili želelo da nam da 11,8% ispitanika.

Pošto su ispitanici prethodno ocenjivali svaki od faktora posebno, naknadno su zamoljeni da sa liste ipak izaberu jedan od faktora za koji veruju da u najvećoj meri ometa i utiče na pojavu autocenzure (grafikon 11).

Grafikon 11. Koji od navednih faktora u najvećoj meri ometa utiče na pojavu autocenzure?, u %

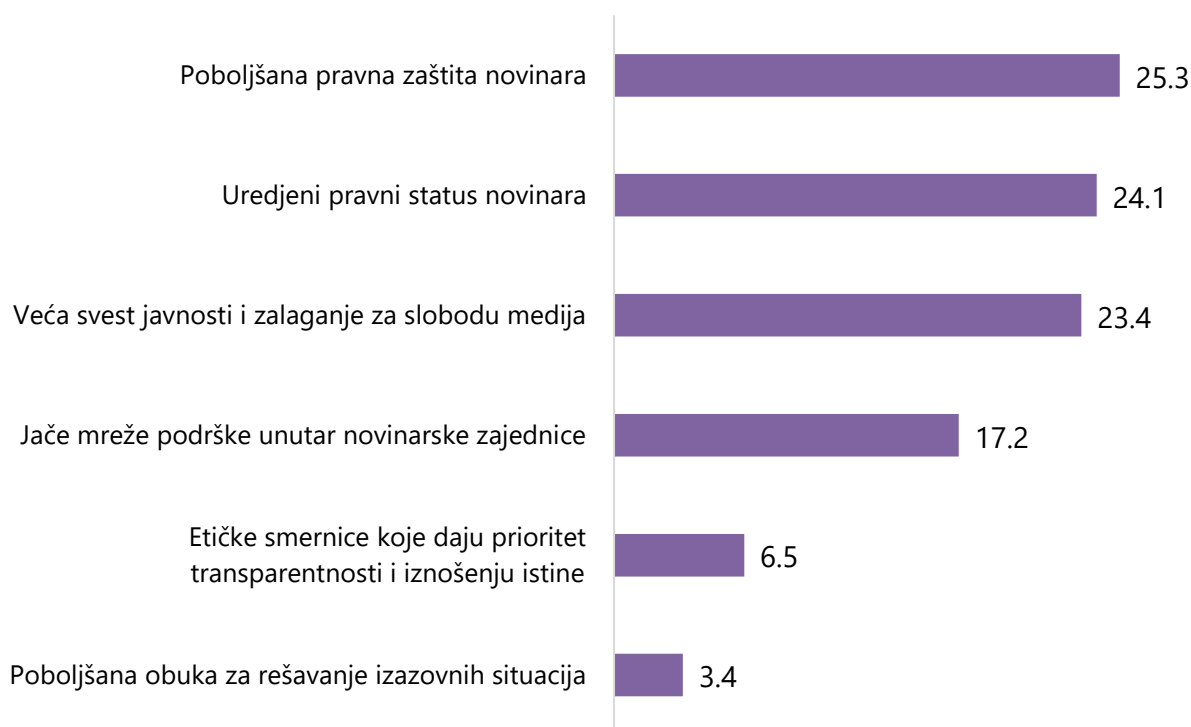


Ekonomski pritisak se našao na prvom mestu (29,3%), sledi politički pritisak ili mešanje vlasti (koje je izabrao svaki četvrti ispitanik), a na trećem mestu je i strah od fizičkog napada (18,1%).

Ostali faktori bili su izbor značajno manje puta – pretnja sudskim postupcima i nedostatak pravne zaštite je glavni faktor za 8,6% novinara, društvene norme i očekivanja za 6,9%, a po 6% respondenata je navelo neprimerene uticaje od strane urednika i vlasnika kao glavne faktore za pojavu autocenzure u Srbiji.

Na kraju, novinare su zamoljeni da izaberu dve opcije za koje veruju da bi dovele do smanjenja autocenzure među novinarima i promovisale otvorenije i hrabrije novinarstvo (grafikon 12). Ispitanici nisu rangirali odgovore već su samo imali opciju da izaberu dve opcije, te su odgovori prikazani zbirno.

Grafikon 12. Šta bi dovelo do smanjenja autocenzure među novinarima i promovisalo otvorenije i hrabrije novinarstvo?, u %

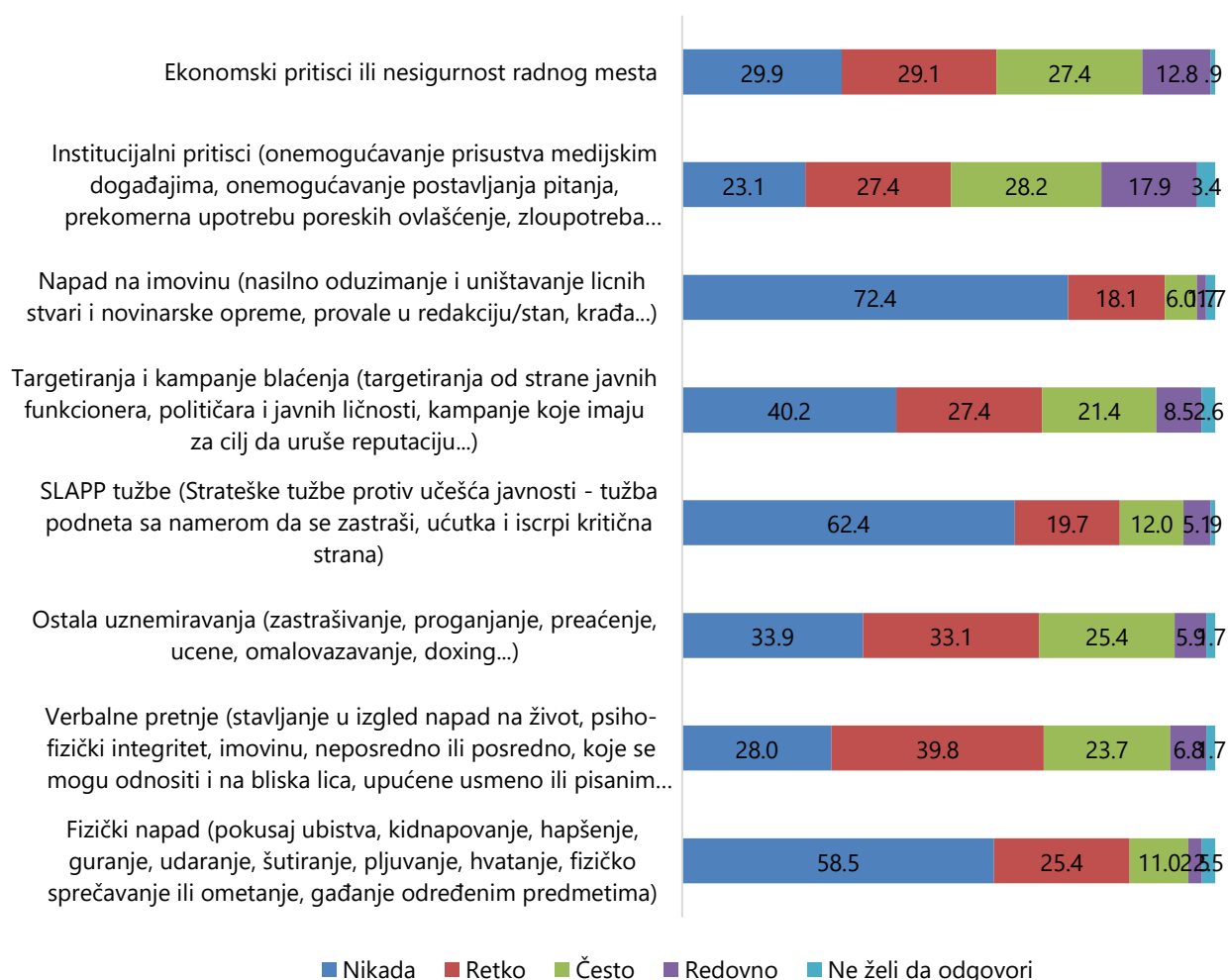


Nalazi pokazuju da su novinari prepoznali tri elementa koji bi mogli da dovedu do **smanjenja autocenzure među novinarima** i da **promovišu otvorenije i hrabrije novinarstvo** - **veća svest javnosti i zalaganje za slobodu medija (23,4%)**, **uređeni pravni status novinara (24,1%)** i **poboljšana pravna zaštita novinara (25,3%)**. Drugim rečima, **iako nedostatak pravne zaštite nije prepoznat kao jedan od osnovnih faktora koji dovode do pojave autocenzure**, novinari ipak smatraju da bi **poboljšanje pravnog okvira i zaštite novinara, odnosno podizanje svesti javnosti ipak doprinelo smanjenju autocenzure među novinarima**.

1.3 Pretnje, nasilje i prijava nasilja/pretnji

Pored problema autocenzure, istraživanje je obuhvatilo i iskustva novinara sa različitim oblicima pretnji i nasilja u svom poslu. Koliko su se, kao novinari, susretali sa različitim pretnjama u toku svog rada je predstavljeno u grafikonu 13.

Grafikon 13. Koliko često ste se, kao novinar, susreli sa nekom od sledećih pretnji u toku svog rada?, u %



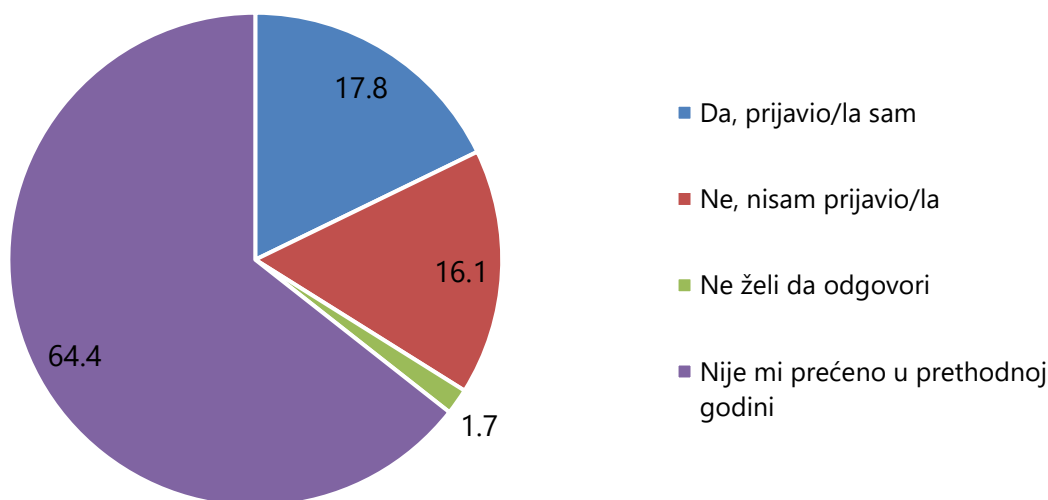
Institucionalni pritisci (onemogućavanje prisustva medijskim događajima, onemogućavanje postavljanja pitanja, prekomerna upotrebu poreskih ovlašćenje, zloupotreba pozicije moći nadležnih organa, ne odgovaranje institucija na pitanja novinara i sl.) su oblik pretnji sa kojima se najveći broj novinara često i redovno sreće u svom radu – zbirno je 46,2% ispitanika reklo da se često ili redovno sreće sa ovom vrstom pritisaka (od čega 17,9% redovno), dok se 27,4% njih retko sreće, a 23,1% se nikada nije susrelo sa ovakvim pritiscima.

Pored institucionalnih, ekonomski pritisci ili nesigurnost radnog mesta jeste još jedan od frekventnijih pretnji sa kojima se novinari u Srbiji suočavaju - zbirno je 40,2% ispitanika reklo da se često ili redovno sreće sa ovom vrstom pritisaka, dok se 29,1% njih retko sreće, a 29,9% se nikada nije susrelo sa ovakvim priscima.

Sa problemom targetiranja i kampanje blaćenja (targetiranja od strane javnih funkcionera, političara i javnih ličnosti, kampanje koje imaju za cilj da uruše reputaciju...) često ili redovno se susreće zbirno 29,9% novinara, a 30,5% je prijavilo da se redovno ili često suočava sa verbalnim pretnjama (stavljanje u izgled napad na život, psiho-fizički integritet, imovinu, neposredno ili posredno, koje se mogu odnositi i na bliska lica, upućene usmeno ili pisanim putem svim sredstvima komunikacije).

SLAPP tužbe (strateške tužbe protiv učešća javnosti - tužba podneta sa namerom da se zastraši, ućutka i iscrpi kritična strana) često ili redovno je u svom radu iskusilo 17,1% novinara dok njih, 19,7% retko, a 62,4% nikada. **Fizički napad** (pokusaj ubistva, kidnapovanje, hapšenje, guranje, udaranje, šutiranje, pljuvanje, hvatanje, fizičko sprečavanje ili ometanje, gađanje određenim predmetima) nije doživelo nikada 58,5% novinara, svaki četvrti je doživio ovo retko (25,4%), svaki deveti često (11%), a redovno 2,5% ispitanih. **Napad na imovinu** (nasilno oduzimanje i uništavanje ličnih stvari i novinarske opreme, provale u redakciju/stan, krađa...) je iskusilo redovno ili često zbirno 7,8% ispitanika, 18,1% retko, a 72,4% nikada.

Grafikon 14. Ukoliko Vam je u poslednjih godinu dana prećeno zbog Vašeg izveštavanja, da li ste te pretnje prijavili nadležnim organima?, u %



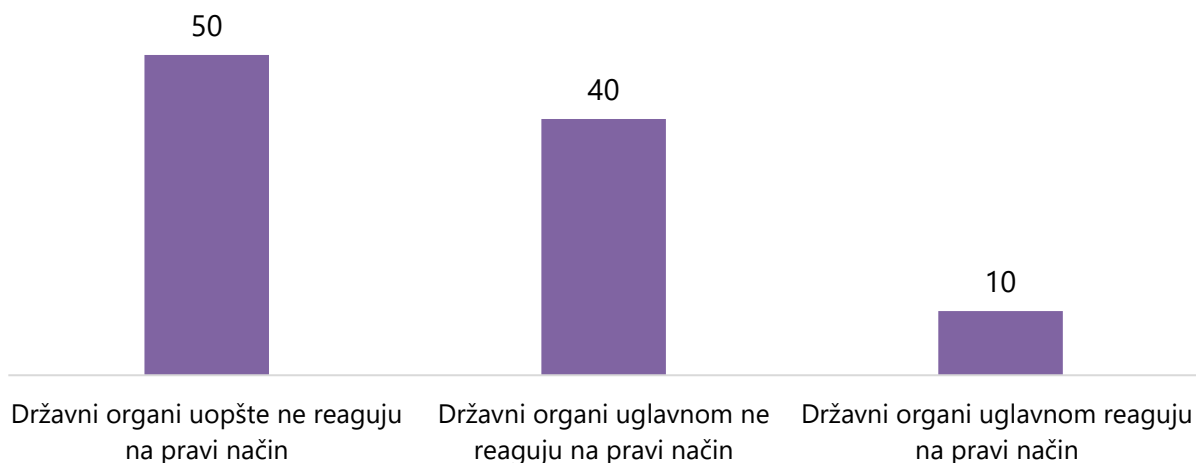
U pogledu sociodemografskih karakteristika, pol se izdvojio kao statistički značajan samo u pogledu fizičkih napada, gde *muški novinari prijavljuju iznadprosečno više fizičke napade*, dok ostale vrste pretnji i napada ne beleže statistički značajnu razliku između muških i ženskih odgovora.

Svakom trećem novinaru u Srbiji (33,9%) je u poslednjih dana prećeno zbog izveštavanja, dok 64,4% ispitanih nije imalo ovakvo iskustvo.

Među onima koji su doživeli pretnje u poslednjih godinu dana, **50% je pretnje prijavilo, 45% nije prijavilo, dok 5% novinara nije želelo da odgovori na ovo pitanje.** Statistički značajna veza pokazala

se samo između teme o kojoj novinari izveštavaju najčešće i toga da li su prijavili – novinari koji izveštavaju o nezakonitoj radnji i korupcijama su iznadprosečno odgovorili na ovo pitanje da su pretnje prijavili, dok su novinari koji najčešće izveštavaju o aktuelnostima i novostima iznadprosečno odgovorili da nisu prijavili pretnje.

Grafikon 15. Na osnovu Vašeg iskustva, ocenite reakciju državnih organa u slučajevima prijavljenog ugrožavanja bezbednosti novinara/ki?, u %

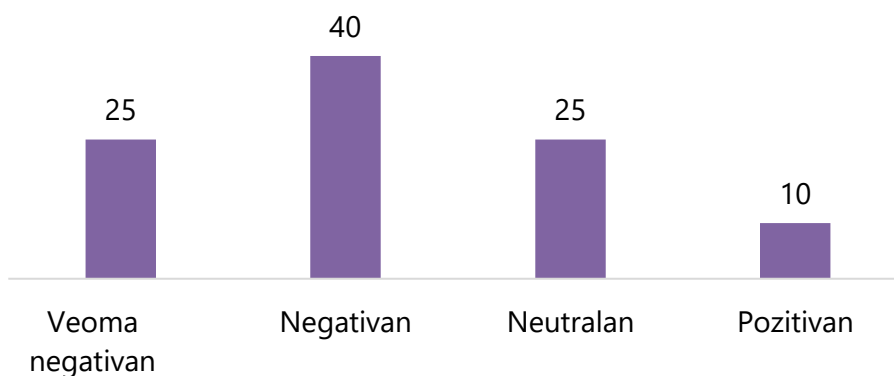


Novinari u Srbiji reakciju državnih organa u slučajevima prijavljenog ugrožavanja bezbednosti ocenjuju kao neodgovarajuću (90%) – svaki drugi novinar rekao nam je da državni organi uopšte ne reaguju na pravi način, još 40% njih je ocenilo da uglavnom ne reaguju na pravi način.

Tek svaki deseti ispitanik (10%) rekao je da državni organi uglavnom reaguju na pravi način, dok gotovo niko ne misli da državni organi u potpunosti reaguju na pravi način.

Novinari koji su se našli u ovakvoj situaciji i prijavili iskustvo državnim organima zamoljeni su da ocene njihov odnos prema njima u toku postupka – grafikon 16.

Grafikon 16. Na osnovu vašeg iskustva kada ste pretnje prijavili državnim organima, kako biste ocenili njihov odnos prema vama u toku postupka?, u %



Svaki četvrti novinar koji je prijavio pretnju državnim organima, odnos državnih organa prema njima ocenjuje kao veoma negativan.

Njih 40% ovaj odnos ocenjuje kao negativan, što zbirno znači da **čak 65% ispitanika kaže da je odnos državnih organa manje ili više bio negativan**. Neutralan odnos prijavilo je 25% ispitanika sa ovim iskustvom, a samo 10% pozitivan odnos.

Među novinarima koji su u poslednjih godinu dana doživeli pretnje zbog svog rada, najveći broj pretnji stizao je ili od anonimnih pošiljalaca (14,1%) ili od ljudi koji se izjašnjavaju kao pristalice političke stranke (14,1%), slede pretnje upućene od strane javnih funkcionera (13,1%) i običnih građana (13,1%), a 12,1% novinara kojima je prećeno ove pretnje su primili od političara.

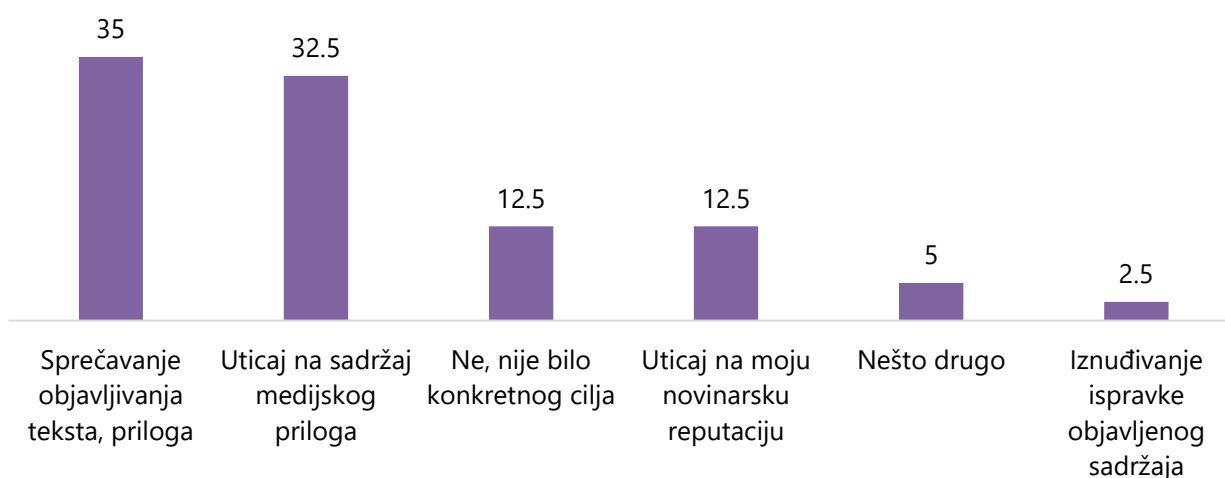
Svakom desetom novinaru pretnja je stigla u od pripadnika ekstremističkih organizacija, 9,1% je pretnju primilo od zaposlenih u državnim/pokrajinskim/organima lokalne samouprave. Kolege novinari su pretile 5,1% ispitanika, 4% učesnici protestnog okupljanja, 3% preduzetnici, a 2% javne ličnosti – grafikon 17.

Grafikon 17. Ukoliko Vam je u poslednjih godinu dana prećeno, ko je pretnje uputio?, u %



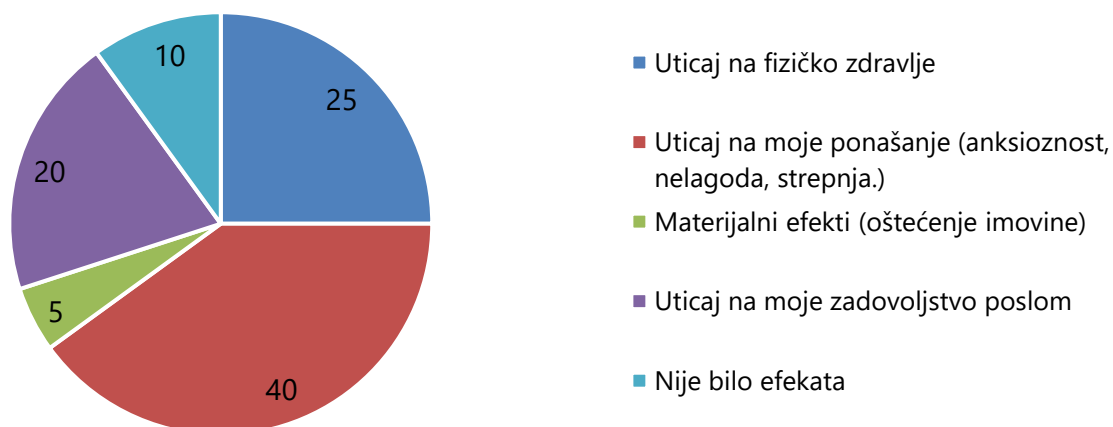
Grafikon 18 pokazuje distribuciju odgovora na pitanje koja je bila svrha agresije ili pretnje koja je novinarima upućena. Najfrekventniji su odgovori u kojima **novinari smatraju da je svrha agresije i pretnje bila ili sprečavanje objavljivanje teksta/priloga (35%) ili uticaj na sadržaj medijskog priloga (32,5%).**

Grafikon 18. Prema Vašem mišljenju, šta je bila svrha agresije/pretnje koja Vam je upućena?, u %



Po 12,5% ispitanih veruje da nije bilo konkretnog cilja odnosno da je cilj uticaj na njihovu novinarsku reputaciju, a 2,5% smatra da je u pitanju iznuđivanje ispravke objavljenog sadržaja.

Grafikon 19. Kakav su uticaj ili posledice na vas lično imali ovakvi napadi i pritisci?, u %



Među onima koji su doživeli pretnje, napade i pritiske, svaki četvrti ispitanik rekao je da su one imale uticaj na njegovo/njeno fizičko zdravlje (25%), 40% prijavljuje uticaj na ponašanje (anksioznost, nelagoda, strepnja), 20% kaže da je to imalo uticaj na njihovo zadovoljstvo poslom.

Materijalne efekte prijavilo je 5% ispitanika, a da nije bilo nikakvog efekta reklo je tek 10% od onih koji su imali ovakva iskustva – grafikon 19.

Konačno, na pitanje kakvu vrstu uticaja ili posledice su takvi incidenti imali na njihov profesionalni rad (grafikon 20), po 18,6% odgovora dobile su sledeće opcije: da su sada odlučniji da rade svoj posao, da izbegavaju određena mesta, te da pažljivije biraju reči.

Grafikon 20. Kakvu vrstu uticaja ili posledice su takvi incidenti imali na vaš profesionalan rad?, u %



Da agresije ili pretnje nemaju uticaja na način na koji rade svoj posao reklo je 16,9% ispitanika, ali isto toliko je iskazalo sumnju da i dalje želi da se bavi novinarskim poslom.

Svaki deseti ispitanik izabrao je i odgovor da više ne objavljuje sadržaje o određenim temama.

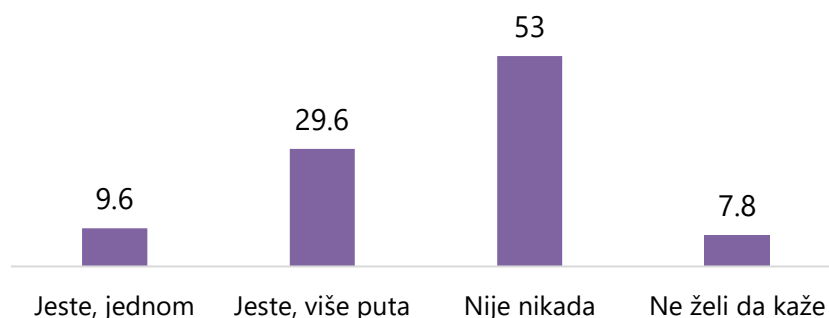
1.4 Digitalno nasilje

Digitalno nasilje nad novinarima predstavlja ozbiljan izazov u savremenom informacionom dobu, gde tehnološki napredak nosi sa sobom nove pretnje za novinarsku profesiju. Novinari se sve češće suočavaju s različitim oblicima napada koji sežu od doksinga, hakovanja naloga i fišinga do lažnog predstavljanja i trolovanja.

Ovi digitalni napadi ne samo da ugrožavaju privatnost novinara, već ozbiljno narušavaju njihovu profesionalnu reputaciju i bezbednost. Suočeni s pretnjama online pritisaka, novinari se često nalaze u situaciji da samocenzurišu svoj rad iz straha od daljih napada ili odmazde.

Digitalno nasilje ne samo da dovodi u pitanje slobodu izražavanja, već i podriva integritet novinarske profesije, stvarajući atmosferu nesigurnosti i straha. Istraživanje ovog fenomena postaje ključno za razumevanje opsega problema i razvoj adekvatnih mera zaštite novinara u digitalnom okruženju.

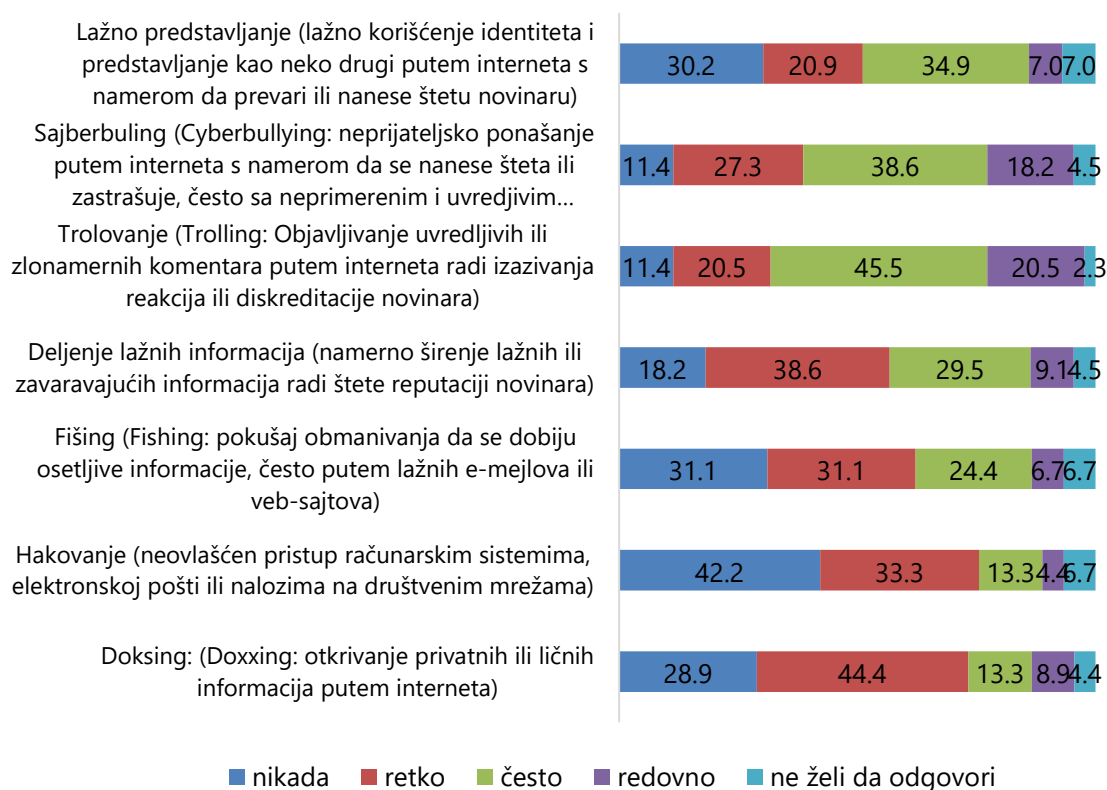
Grafikon 21. Da li ste Vi lično bili žrtva digitalnog nasilja zbog Vašeg novinarskog rada?, u %



Na grafikonu 21 moguće je videti distribuciju odgovora na pitanje „Da li ste Vi lično bili žrtva digitalnog nasilja (onlajn pritisci i obmane poput: doksinga, hakovanje naloga i imejl pošte, fišinga preko lažnih mailova ili web adresa, deljenja lažnih informacija radi narušavanja Vaše reputacije, trolovanjam, sajberbulinga putem neprimernih i pretećih poruka, lažnog predstavljanja kako bi Vas diskreditovali...) zbog Vašeg novinarskog rada?“.

Natpolovična većina (53%) novinara kaže da nikada nije bila žrtva digitalnog nasilja, dok zbirno 39,2% kaže da je bilo žrtva digitalnog nasilja (od čega 9,6% jednom, a 29,6% više puta). 7,8% ispitanih nije želelo da odgovori na ovo pitanje.

Grafikon 22. Koliko često ste se, kao novinar, susretali sa nekom od sledećih vrsta digitalnog nasilja u toku svog rada?, samo oni koji su naveli da su doživeli digitalno nasilje u %



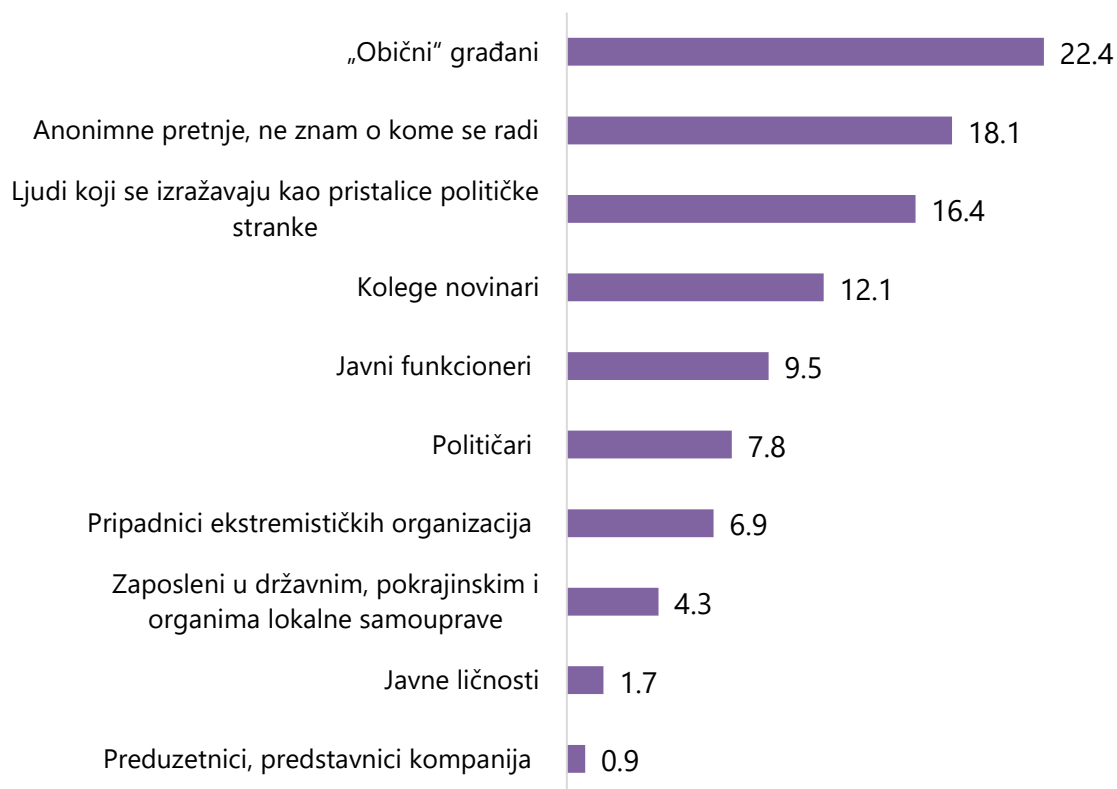
Najčešći oblici digitalnog nasilja sa kojima se novinari u Srbiji susreću su trolovanje, sajberbuling i lažno predstavljanje. Trolovanje i sajberbuling su oblici kod kojih preovladava iskustvo da se sa ovim oblicima novinari više susreću često ili redovno, nego retko ili nikada. Pored lažnog predstavljanja, i **deljenje lažnih informacija, kao i fišing su oblici nasilja koje svaki treći novinar u Srbiji doživljava često ili redovno, dok su hakovanje i doksing najmanje zastupljeni oblici digitalnog nasilja.**

Trolovanje (Trolling: Objavljivanje uvredljivih ili zlonamernih komentara putem interneta radi izazivanja reakcija ili diskreditacije novinara) **redovno ili često doživljava 65,9% novinara**, retko dodatnih 20,5%, a nikada ovu vrstu digitalnog nasilja nije doživelo 11,4% ispitanih. **Sajberbuling** (Cyberbullying: neprijateljsko ponašanje putem interneta s namerom da se nanese šteta ili zastrašuje, često sa neprimerenim i uvredljivim porukama) **redovno ili često doživljava 56,8% novinara**, retko dodatnih 27,3%, a nikada ovu vrstu digitalnog nasilja nije doživelo 11,4% ispitanih.

Lažno predstavljanje (lažno korišćenje identiteta i predstavljanje kao neko drugi putem interneta s namerom da prevari ili nanese štetu novinaru) **redovno ili često doživljava 41,9% novinara**, retko dodatnih 20,9%, a nikada ovu vrstu digitalnog nasilja nije doživelo 30,2% ispitanih. Deljenje lažnih informacija (namerno širenje lažnih ili zavaravajućih informacija radi štete reputaciji novinara) **redovno ili često doživljava 38,6% novinara**, retko dodatnih 38,6%, a nikada ovu vrstu digitalnog nasilja nije doživelo 18,2% ispitanih. **Fišing** (Fishing: pokušaj obmanivanja da se dobiju osetljive informacije, često putem lažnih e-mejllova ili veb-sajtova) **redovno ili često doživljava 31,1% novinara**, isto toliko retko, a nikada ovu vrstu digitalnog nasilja nije doživelo takođe 31,1% ispitanih.

Doksing (Doxxing: otkrivanje privatnih ili ličnih informacija putem interneta) redovno ili često doživljava 22,2% novinara, a nikada ili retko 73,3%. Hakovanje (neovlašćen pristup računarskim sistemima, elektronskoj pošti ili nalogima na društvenim mrežama) redovno ili često doživljava 17,8% novinara, a nikada ili retko 75,6%

Grafikon 23. Od koga ste doživeli digitalno nasilje?, samo oni koji su naveli da su doživeli digitalno nasilje u %



Novinari koji su doživeli digitalno nasilje kažu da je ono najčešće bilo upućeno od strane „običnih“ građana (22,4%), ili da je reč o anonimnim pretnjama (18,1%) i ljudima koji se izražavaju kao pristalice političkih stranaka (16,4%). Od kolega novinara 12,1% je doživelo neki oblik digitalnog nasilja, od javnih funkcionera 9,5% ispitanih, od političara 7,8%, od pripadnika ekstremističkih organizacija 6,9%, a od zaposlenih od državnim upravama 4,3% novinara sa iskustvom digitalnog nasilja – grafikon 23.

Grafikon 24. Da li ste prijavili digitalno nasilje?, samo oni koji su naveli da su doživeli digitalno nasilje u %



Među onima koji su doživeli neki oblik digitalnog nasilja, **44,4% novinara je prijavilo ovo nasilje, dok 55,6% njih nije prijavilo**. Kao razlog za neprijavlivanje, podjednako su se izdvojili nepoverenje u institucije koje se time bave i neshvatanje nasilja ozbiljno (po 22,2%). Sumnja da bi se to rešilo i kada bi se otkrio počinitelj bila je razlog neprijavlivanja za 11,1% njih. **Nedostatak vremena i neznanje kome da se prijavi digitalno nasilje se uopšte nisu izdvojili kao faktori neprijavlivanja digitalnog nasilja.**

2 PODRŠKA U PRUŽANJU ZAŠTITE I BEZBEDNOSTI NOVINARA

Izloženost pretnjama i nasilju predstavlja ozbiljan izazov za novinare, čije profesionalno delovanje često biva narušeno ili čak onemogućeno. U takvim situacijama, podrška postaje ključna kako bi se očuvala novinarska integritet i sloboda izražavanja. Novinari koji doživljavaju pretnje često prolaze kroz emocionalno i psihološki izazovne trenutke, suočeni s pritiscima koji prevazilaze granice profesionalnog rada. Podrška zajednice, novinarskih udruženja, institucija i kolega igra ključnu ulogu u pružanju ohrabrenja, solidarnosti i zaštite. Omogućavanje novinarima da dele svoja iskustva, pružanje pravne pomoći i uspostavljanje sistema bezbednosti postaju esencijalni u prevazilaženju negativnih posledica koje pretnje i nasilje mogu imati na njihov profesionalni i lični život.

Novinari su zamoljeni da se izjasne o tome šta je najvažnije uraditi kako bi se pružila podrška novinarima u rešavanju pretnji i napada i kako bi se ohrabрили da prijave takve incidente – grafikon 25.

Grafikon 25. Po vašem mišljenju šta je od navedenog najvažnije uraditi kako bi se pružila podrška novinarima u rešavanju pretnji i napada i kako bi se ohrabрили da prijave takve incidente?, u %



Ubedljiva većina novinara (46,1%) složila se da je institucionalno efikasna pravna zaštita novinara neophodna kako bi se pružila podrška novinarima u rešavanju pretnji i napada i kako bi se ohrabрили da prijave takve incidente, svaki četvrti novinar (26,1%) smatra da je neophodno

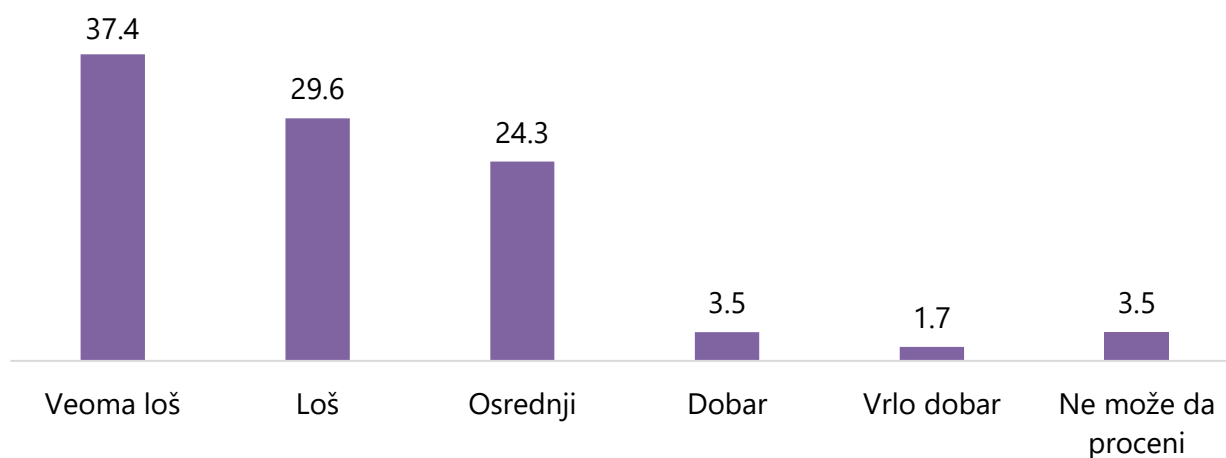
uvođenje strožih kazni za one koji prete ili vrše nasilje, a svaki deseti (10,4%) veruje da je neophodna i kampanja podizanja svesti javnosti o značaju slobode medija.

Da je najvažnije raditi na jačanju mreže podrške unutar novinarske zajednice i na merama zaštite za novinare koji su ugroženi veruje 6,1% ispitanika, a 5,2% kao najvažniji prioritet navodi ohrabrenje medija/poslodavaca da prijave slučajeve pretnji i nasilja.

Ukupan nivo bezbednosti i zaštite novinara u Srbiji ispitanici ocenjuju kao veoma loš (37,4%) i loš (29,6%). Svaki četvrti ispitanik (24,3%) smatra da je bezbednost i zaštita novinara osrednja, a zbirno tek 5,2% veruje da je bezbednost i zaštita dobra ili vrlo dobra.

U slučaju pretnji i napada zbog izveštavanja, ispitanici navode da bi se najpre obratili svom uredniku (26,1%) ili novinarskom udruženju kojem pripadaju (21,7%).

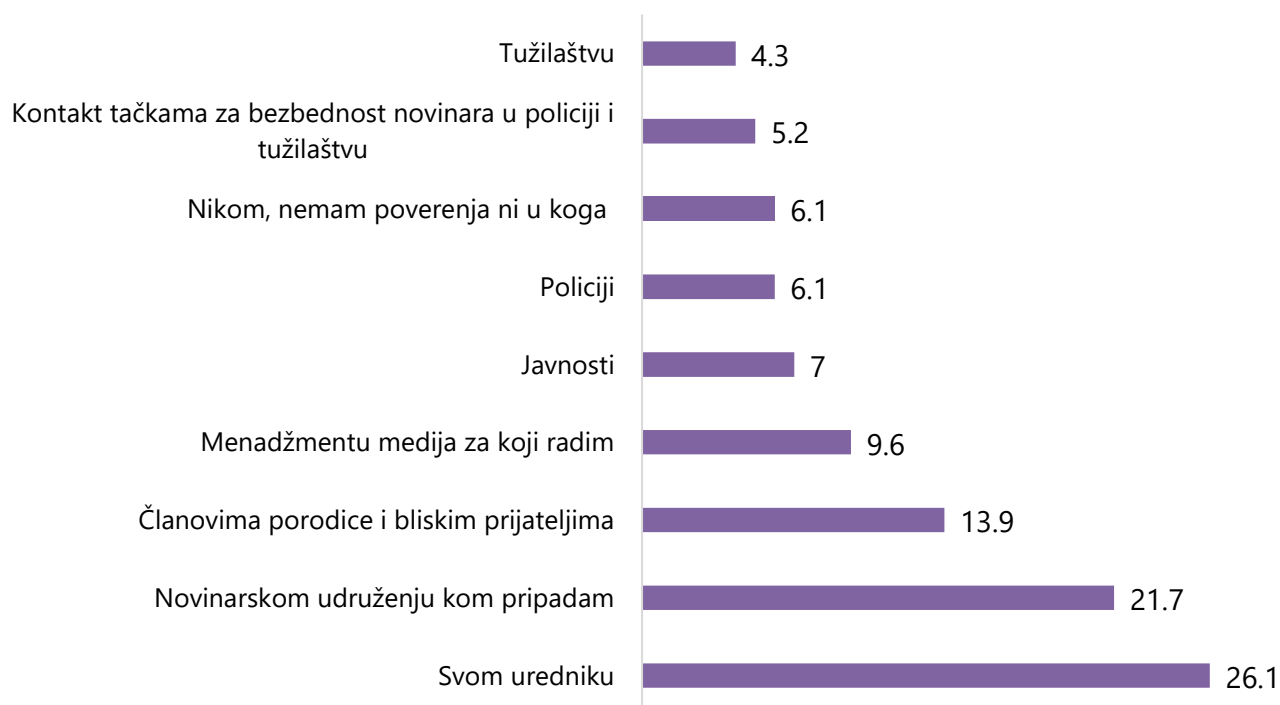
Grafikon 26. Na osnovu Vašeg dosadašnjeg iskustva u svetu novinarstva, kako biste ocenili ukupan nivo bezbednosti i zaštite novinara u Srbiji?, u %



Članovima porodice i bliskim prijateljima bi se obratilo 13,9% novinara, menadžmentu za koji radi 9,6% njih, javnosti 7%, policiji 6,1%, kontakt tačkama za bezbednost novinara u policiji i tužilaštvu 5,2%, a tužilaštvu 4,3% ispitanih.

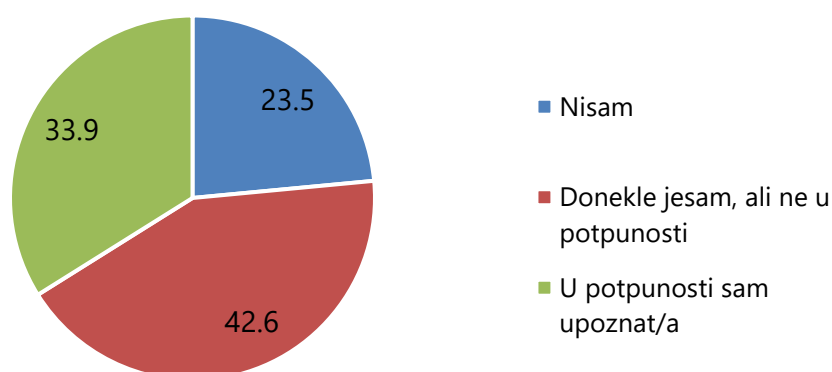
Da se ne bi nikome obratili jer nemaju poverenja ni u koga navodi 6,1%.

Grafikon 27. Kome biste se prvom obratili u slučaju pretnji ili napada na Vas zbog Vašeg izveštavanja?, u %



Novinarskom udruženju kojem pripadaju i menadžmentu medija bi se pre obratili muškarci, a svom uredniku i članovima porodice/bliskom okruženju bi se pre obratile novinarke.

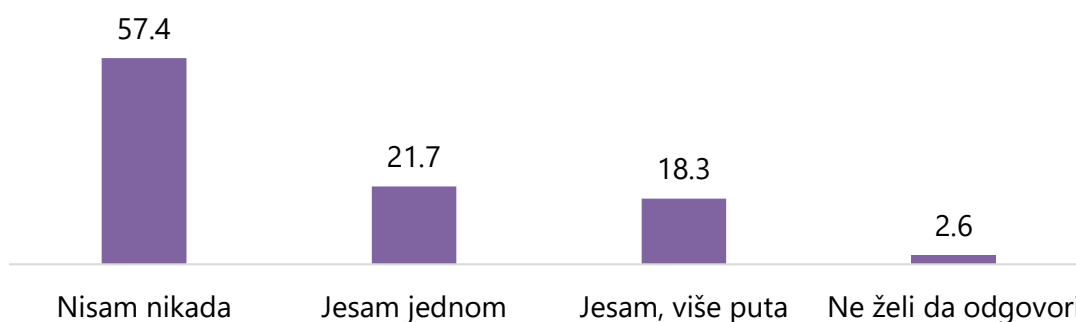
Grafikon 28. Da li ste upoznati sa postojećim mehanizmima koji se tiču bezbednosti novinara (npr. Stalna radna grupa za podizanje nivoa bezbednosti novinara) i uspostavljenog sistema kontakt tačaka u nadležnim institucijama?, u %



Prethodni nalaz treba tumačiti i u skladu sa rezultatima da je **tek svaki treći novinar u potpunosti upoznat sa postojećim mehanizmima koji se tiču bezbednosti novinara (npr. Stalna radna grupa**

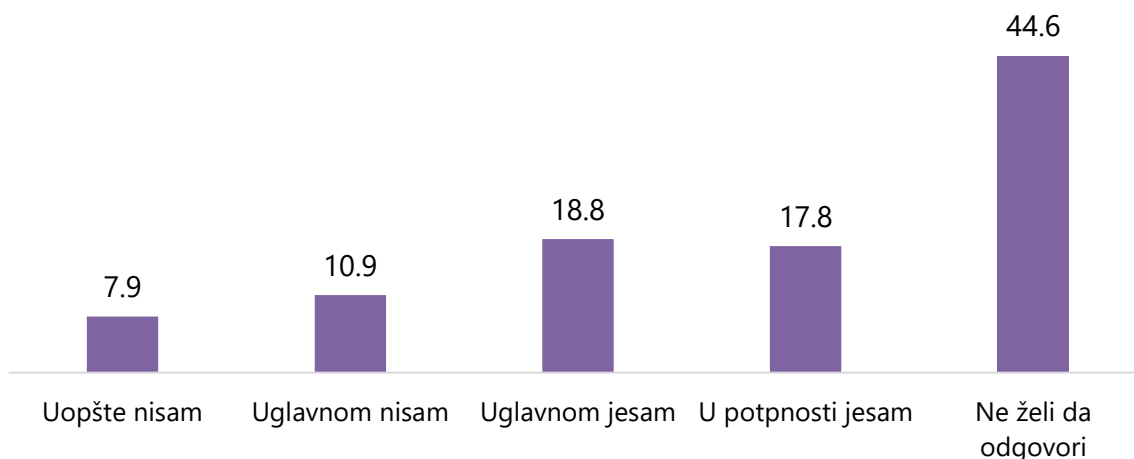
za podizanje nivoa bezbednosti novinara) i uspostavljenog sistema kontakt tačaka u nadležnim institucijama (33,9%). Donekle je sa ovim sistemom upoznato nešto više od dve petine novinara - 42,6%, a 23,5% priznaje da nije upoznato sa postojećim mehanizmima.

Grafikon 29. Da li ste nekada tražili pravnu pomoć i podršku od novinarskih i medijskih udruženja?, u %



Natpolovična većina novinara (57,4%) priznaje da nikada nije tražila pravnu pomoć i podršku od novinarskih i medijskih udruženja. Među onima koji pomoć jesu potražili, njih 21,7% je pomoć tražilo jednom, a 18,3% više puta.

Grafikon 30. Da li ste generalno bili zadovoljni pravnom pomoći/podrškom koju ste dobili?, u %



Na kraju, novinari su upitani da li su generalno bili zadovoljni pravnom pomoći i podrškom pruženom od strane novinarskih udruženja – grafikon 30.

Nešto više od trećine ispitanika koji su tražili pomoć su manje ili više zadovoljni pravnom pomoći i podrškom koju su dobili (zbirno 36,6%, od čega njih 17,8% je u potpunosti zadovoljno, a 18,8% uglavnom zadovoljno). Sa druge strane, ukupno 18,8% novinara koji su potražili pomoć nije zadovoljno (od čega 7,9% uopšte nije zadovoljno, a 10,9% uglavnom nije zadovoljno). Međutim, ove podatke bi trebalo uzeti sa rezervom jer preko dve petine ispitanika (44,6%) nije želelo da odgovori na ovo pitanje.

3 PREPORUKE

Na osnovu predstavljenog istraživanja moguće je izlistati sledeće preporuke za stvaranje boljih uslova za novinarski rad, očuvanje novinarske slobode i integriteta, bezbednosti novinara, kao i jačanje poverenja novinara u rad institucija i podršku zajednice.:

- *Neophodno je raditi na jačanju pravne zaštite novinara:* Kako bi se suzbile pretnje i nasilje, neophodno je unaprediti pravne mehanizme i sistem podrške novinarima. Institucionalno efikasna pravna zaštita (odnosno unapređenje postojećih zakona o zaštiti novinara od pretnji i nasilja) trebalo bi da bude jedan od prioriteta za pružanje podrške novinarima, uz uvođenje strožih kazni za one koji prete ili vrše nasilje.
- *Poželjno je raditi na unapređenju svesti javnosti o savremenoj nebezbednosti novinarske profesije:* kroz aktivnosti (poput različitih kampanja i poznata novinarska lica koja bi govorila o ovom problem iz ličnog primera) koje promovišu slobodu medija i ukazuju na važnost ali i opasnosti sa kojima se novinarska uloga suočava.
- *Neophodno je raditi na upoznavanju novinara o pravima i mehanizmima zaštite:* S obzirom na to da znatan broj novinara nije u potpunosti upoznat sa postojećim mehanizmima zaštite, neophodno je raditi na informisanju novinara o njihovim pravima i dostupnim resursima koji im mogu pružiti podršku, kroz različite kampanje, kanale komunikacije, novinarska udruženja.
- *Poželjno je podsticati poverenje novinara u pozitivan ishod prijavljivanja pretnji i nasilja:* primerima dobre prakse, gde će novinari koji su imali iskustva sa prijavljivanjem nasilja i pozitivnim ishodom ohrabrivati svoje kolege i davati im podršku da prijave pretnje i nasilje.
- *Unapređenje sigurnosnih mera u digitalnom prostoru:* S obzirom na sveprisutno digitalno nasilje, važno je implementirati i unaprediti sigurnosne mehanizme u digitalnom prostoru kako bi se novinari zaštitili od sajber pretnji i zloupotreba, kroz saradnju sa IT stručnjacima i organizacijama koje pružaju podršku u sprečavanju i reagovanju na digitalno nasilje.

Istraživanje je pripremljeno uz finansijsku podršku Evropske unije i Saveta Evrope, kroz zajednički program „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“, u okviru projekta „Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji (PROFLEX)“. Sadržaj je isključiva odgovornost autora i ni u kom slučaju ne predstavlja zvanične stavove Evropske unije ni Saveta Evrope.

Zajednički program Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku“ je inicijativa za saradnju, koja traje od 2023. do 2026. godine. U okviru programa aktivnosti se sprovode u Albaniji, Bosni i Hercegovini, na Kosovu*, u Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji, Srbiji i Turskoj. Pod okriljem programa se pruža podrška korisnicima u ispunjavanju reformskih agendi u oblastima ljudskih prava, vladavine prava i demokratije i usklađivanju sa evropskim standardima, što je prioritet i u procesu proširenja EU.

Projekat „Zaštita slobode izražavanja i medija u Srbiji (PROFLEX)“ omogućava institucijama korisnicima i organizacijama civilnog društva u Srbiji da napreduju ka ispunjavanju svojih reformskih agendi u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, u skladu sa evropskim standardima. Cilj projekta je da doprinese unapređenom okruženju za realizaciju prava na slobodu izražavanja, posebno od strane novinara i medijskih aktera, u pluralističijem i bezbednijem medijskom okruženju, i u skladu sa standardima koji su postavljeni u skladu sa članom 10 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

*Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

SRP

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 46 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Sufinansira
Evropska unija



EVROPSKA UNIJA

COUNCIL OF EUROPE



CONSEIL DE L'EUROPE

Sufinansira i sprovodi
Savet Evrope